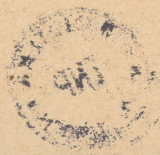

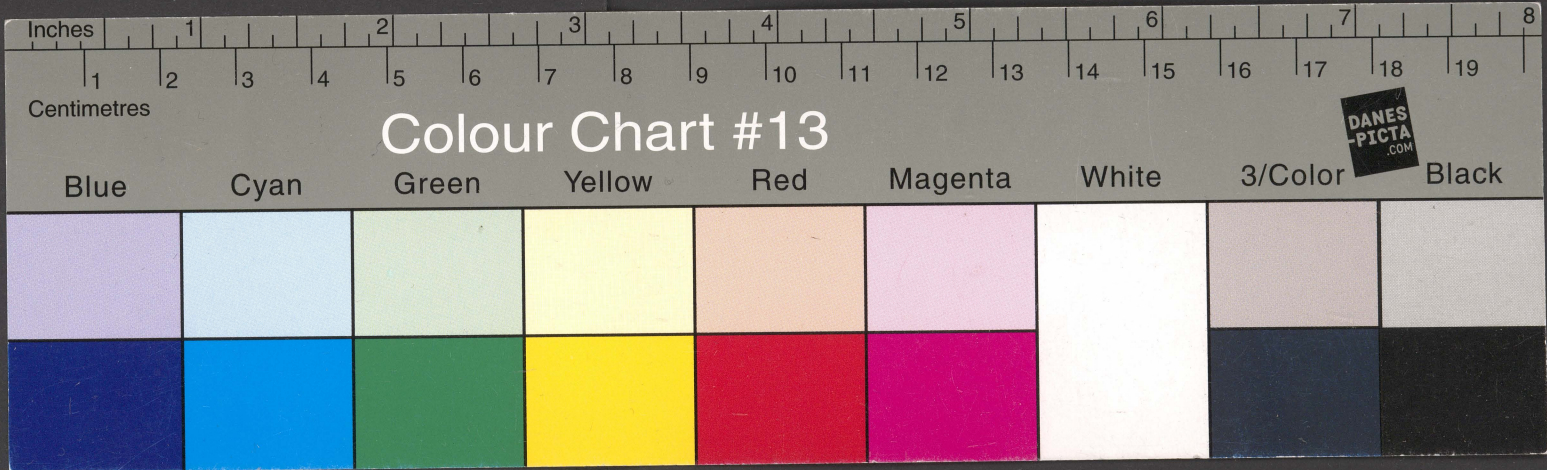
XVI, 43-48

XVI, 46

Reverendissimi
Thomae de Vio Caietani
adversus Lutheranos
Opusculo

1544

J. 4067

REVEREN-
DISSIMI DOMINI D.
Thomæ de Vio Caietani, Car-
dinalis Sancti xysti, aduer-
sus Lutheranos Opuscula:
videlicet,
De fide & operibus.
De communionibus.
De confessione.
De satisfactione.
De inuocatione sanctorum.

EIVSDEM Responſiones ad XVII. quaſita,
in uſum lectorum, etiamnum addidimus, quod ſae-
nè bonam Theologiae partem complecti vide-
rentur.

CRACOVIAE.
APVD VIDVAM FLORIANI VNS-
GLERII. M. D. XXXXIII.

xvi, 46

BIBLIOTEKA
TNP
KRAKOWSKICH

RECEIVED
DISTRICT COURT
IN AND FOR THE COUNTY OF
SHERBORN MASS

IN SENATE
JANUARY 18 1880
THE COMMONWEALTH OF MASSACHUSETTS
IN SENATE
JANUARY 18 1880
THE COMMONWEALTH OF MASSACHUSETTS

IN SENATE
JANUARY 18 1880
THE COMMONWEALTH OF MASSACHUSETTS

IN HANC SALV-
TAREM OPEL-

Iam, ΕΥΚΟΜΙΟΡ.

Mens quid auara iuuat fibras constringere curis

Quid lacerum pectus sollicitudo premit?

Linq; sophos uarios mendaces linque poetas,

Linq; Stagyratici dogmata uana patris.

Huc huc Pegaseo confer uestigia gressu,

Ebrietas sancta est quam parit iste calix,

Hic tibi syderei panduntur uerticis arua,

Clauditur Inferne ianua lata domus.

Si placet ad Christi mores componere uitam,

Aemulus hic poteris moribus esse suis.

Doctrinam referes hic seruatoris Iesu,

Nil nisi syncerum codicis umbra docet.

Est agris Medicus, iustis solatia praestat,

Pascitur Ambrosia cui cibus iste placet.

Candide quicquid aues Lector dabit iste libellus,

Consonet at uerbis inclyta uita suis.

2
CLEMENTI SEPTI-
mo Pont. Maximo, Thomas
de Vio Caietanus, Cardi-
nalis Sancti X Y S T I, feli-
citatem precatur.

PRæceptis beatitudinis tuæ,
Clemens septime Pontifex Maxi-
me, etsi semper parere fas est, nūc
tamen etiam iucundum mihi est.
Venenā siquidem Lūtherana de
fide & operibus diffundi etiam in
corda fidelium timens, cupiebam
ut iretur obuiam: & non nisi pau-
lo ante beatitudinis tuæ mandatū
cogitaueram animū ad scribendū
tractatum hunc appellere. Suauis-
sima itaq; hæc obedientia uenit:
utinam & Christi fidelibus fru-
ctuosa, & tuæ beatitudini (cui e-
tiam censura libelli huius incum-
bit) grata,

firmiter credit se iustificari suscipiendo sacramentum
 uerè iustificatur : alioquin non esset uera & efficax
 diuina promissio. Nonnulli quoq; Lutherani usque-
 adeò extollunt huiusmodi fidem, ut eam assequi remis-
 sionem peccatorũ antequam peccator habeat chari-
 tatem, doceant, ea ratione quia fides iustificans di-
 stinguitur contra legem longo sermone à Paulo apo-
 stolo : *charitas autem comprehenditur sub lege quoniam diligere Deum ex toto corde &c. est prima*
*et maximum mandatum in lege: ut dominus in euang-
 elio dicit. Hec sunt in quibus consistit neruus doctri-
 nae Lutheranae de fide.*

PRIMVS IN PRÆRECITATIS

error, quòd incidit æquiuotatio in no-
 mine fidei.

CAPVT

II.

Fidei nomen aliud significat quum de illa sacra-
 litera tradunt quòd iustificat homines, & ali-
 ud significat quum significat credulitatem qua homo
 credit se iustificari per Christum & sacramenta. Nã
 fides iustificans est qua significat id quod per eius dif-
 finitionem manifestatur, ad Hebr. dicendo quòd fi-
 des est sperandarum substantia rerum, argumentum
 non apparentium. sic enim sumpta, est una trium uir-
 tutum Theologalium : dicente Paulo, Nunc autem
 manent fides, spes, charitas. Ei, fides in hac significa-
 tione sum-

DE FIDE ET OPERIB. 5.

fide sumpta est quæ est donū Dei, per quā saluamur, & sine qua impossibile est placere Deo: & est qua credimus omnes articulos fidei, & quæcunq; sunt de necessitate salutis credenda. Fides autem significans credulitatem qua iste homo credit se iustificari hic nunc suscipiendo hoc sacramentum ex merito Christi, multum distat à fide primo modo sumpta. Quod declaratur tum ex parte rei creditæ: quoniam fidei non potest subesse falsum, credulitas autem ista potest falli. Et ratio est: quia credulitas ista est de singulari effectu hic nunc & in hoc, proueniens partim ex fide necessaria ad salutem, & partim ex humana coniectura. Pro quanto enim est de merito Christi & sacramentis, imperatur à fide: pro quanto autem est de effectu hic nunc in seipso, ex humana prouenit coniectura. Nam sub fide Christiana clauditur quòd quilibet confidens in merito CHRISTI, & rite intus & extra suscipiens sacramentum, iustificatur ex diuina gratia: sed non extenditur Christiana fides ad credendum quòd ego nunc sim intus & extra suscipiens rite sacramentum. Quemadmodum ex Christiana fide teneor credere in hostia rite consecrata esse uerum CHRISTI corpus, sed Christiana fides non se extendit ad credendum quòd in hac hostia ab isto nunc in hoc altari celebrante est corpus CHRISTI quoniam hoc potest aliunde esse falsum. Tum quia fides omnium Christianorum est una: iuxta illud, V= Ephes. 4.

Ephes. 4. nus Dominus, una fides. Perspicuum est autem quod sub fide quæ est in me, non continetur credere quod ille suscipiens sacramentum nunc hic, iustificetur, aut quod in illa hostia est corpus CHRISTI. Ergo sub nullius fide credere hunc singularem effectum huius sacramenti in hoc homine, comprehenditur. Ex unitate ergo fidei apparet secundo diuersitas dictæ credulitatis à fide. Et propterea primus in hac re Lutheranorum error est, quod ea quæ attribuuntur in sacra scriptura fidei, attribuunt huic credulitati. Sæpe enim quum hanc docent credulitatem, textus sacre scripturæ citant tractantes de fide: puta, Iustificati ex fide pacem habemus ad Deum. & : fide purificans corda eorum. & infinitos similes textus.

Rom. 5,

Actu. 15.

SECUNDVS IN PRÆRECITATIS
error, quod dicta credulitas apprehendit
remissionem peccatorum.

CAPVT

III.

Quod autem dicunt, quod huiusmodi credulitas, assequitur remissionem peccatorum, potest bene & male dici & intelligi. Nam si dicatur et intelligatur quod hæc credulitas formata fide & charitate assequitur ueniam peccatorum, uerum est: si autem secluditur charitatis formatio, falsum est: quoniam ut Augustinus dicit, Nullum est isto Dei dono excellentius, solum est quod diuidit inter filios regni etc.

lib. de tri.

ca. 18.

regni aeterni & filios perditionis aeternae. Et scito quod haec credulitas communis est omnibus deuote accedentibus ad sacramenta. Nam quilibet deuote accedens ad quodcunq; sacramentum, credit suscipiendo illud se iustificari ex merito passionis & mortis CHRISTI: alioquin non accederet. Sed non est par in omnibus ista credulitas: unus enim magis credit se iustificari quam alter. Et regulariter cum hesitatione de opposito inest deuotis mentibus ista credulitas: quia nulla scripturae auctoritate, nullo ecclesiae documento docemur oportere nos huiusmodi credulitatem habere absq; hesitatione aliqua. Ratio autem hesitanti est, quia communiter nullus scit, an ex parte sui impedimentum aliquod inueniatur suscipiendi donum remissionis peccatorum, nullus regulariter scit, an ipse desit gratiae Dei. Et propterea sic hesitans, nullam iniuriam infert diuinae promissioni: quoniam non hesitat ex parte Dei, non hesitat ex parte meriti CHRISTI, non hesitat ex parte sacramenti; sed hesitat ex parte sui. Scriptum est enim: De Psal. 18.
 licita quis intelligit? Testatur quoq; hanc communem hesitationem de effectu singulari diuinae misericordiae (hoc est remissionis peccatorum, istius uiri nunc denote conuersi ad Deum.) Iohel propheta. Nam de Cap. 2.
 iis qui conuertendi erant ad Deum ex toto corde in ieiunio, fletu, & planctu, citata diuinae misericordiae excellentia super peccata, subiungit: Quis scit si con-

uertatur Deus & ignoscat? Neminem ergo eorum qui conuertebantur certum esse, sed quemlibet sub hæsitatione esse an ignosceret Deus illi, manifestat. Et confirmatur: quia credulitatis hæsitatio nõ rationaliter tollitur, nisi ex aliqua trium causarum: uidelicet uel diuina reuelatione, quæ in proposito non habet locum: quia quamuis Deus reuelauerit quod omnes qui rite intus & extra confidunt se consequi remissionem peccatorum per meritum CHRISTI, consequuntur illam, non tamen reuelauit quod iste nunc rite conuertitur intus & extra: hic enim effectus particularis non comprehenditur sub reuelatione cui innititur fides Christiana. Vel ex sufficientia testimoniorum conuincentium ad aliquod singulare credendum: sicut sufficientia testimonia conuincunt eum qui nunquam egressus est e Roma, ad credendum quod inueniatur insula Caligut seu Taprobane. Clarum est enim in credulitate qua iste credit se iustificari, non interuenire testimonia conuincentia intellectum ad credendum hunc effectum nunc in seipso. Vel ex qualitate testium: puta, quia sunt omni exceptione maiores. Iuxta quod dicit Apostolus: Spiritus sanctus contestatur spiritui nostro quod sumus filij Dei. Nam hæc contestatio præsupponit remissionem peccatorum factam: quia præsupponit illum de quo testatur, esse filium Dei: ut clare ipsa litera sonat. Credulitas autem ista, quam Lutherani ponunt, non præsupp

presupponit remissionem peccatorum in illo, sed apprehendit illam, ut precedens apprehendit quod sequitur. Voluntarium igitur dogma est, dicere quod huiusmodi credulitas in uerbo CHRISTI, in merito passionis eius &c. assequitur infallibiliter remissionem peccatorum. Et ideo à Leone decimo inter damnatos Lutheri articulos annumerati sunt articuli dicentes: Peccata non sunt ulli remissa, nisi remittente sacerdote credat sibi remitti. imò peccatum maneret nisi remissum crederet, non enim sufficit remissio peccati & gratiæ donatio, sed oportet etiam credere esse remissum. Nullo modo confidas absolui propter tuam contritionem, sed propter uerbum CHR isti, Quodcunq; solueris &c. Hic, inquam, confide si sacerdotis obtinueris absolutionem, & crede fortiter te absolutum, & absolutus uerè eris, quicquid sit de contritione. Si per impossibile confessus non esset contritus, aut sacerdos non serio, sed iocò absolueret si tamen credat se absolutum uerissime, est absolutus.

Mat. 18.

TERTIVS IN PRAERECITATIS

error, quod ante charitatis aduentum remittuntur peccata poenitentibus.

CAPVT III.

Intolerabilius autem est dimitti peccata ante charitatem infusam illi cui dimittuntur peccata. quod sic clarissime conuincitur. Impossibile est ex inimico

A 5 reddi ami

reddi amicum sine amicitia, quum amicus sine amicitia nec intelligibilis sit, quemadmodum nec albus sine albedine intelligibilis est. Sed quum homo ex iniusto fit iustus per CHRISTVM, fit ex inimico Dei amicus Dei, dicente Apostolo, Quum inimici essemus reconciliati sumus Deo per mortem filij eius. reconciliatio enim amicum reddit reconciliatum. Ergo peccatorem iustificari sine amicitia Dei, nec est possibile, nec intelligibile, charitas autem est ipsa amicitia inter hominem & Deum. Est enim amor amicitiae hominis ad Deum, & econuerso, iuxta illud, Deus charitas est, & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in illo. Et ibidem, Diligimus Deum, quia ipse prior dilexit nos. In mutuo enim amore consistit amicitia. ergo per charitatem formaliter fit remissio peccatorum. Ita quod una atq; eadem res est, quae uocatur iustitia fidei, & charitas, sed iustitia fidei uocatur quatenus ea homo est iustus apud Deum secundum rationes diuinarum rerum atq; actionum quas credimus, appetitu sensibili debite subdito uoluntati & uoluntate rectae rationi, & recta ratione Deo secundum rationes eorum quae de Deo ac coelesti patria fide tenemus. Nominatur uero charitas quatenus est amor amicitiae ad Deum communicantem nobis

Philip. 3. ciuitatem coelestis patriae, iuxta illud. Nostra autem

Ephes. 2. politia in caelis est. Et, Iam non estis hospites & aduene, sed estis ciues sanctorum & domestici Dei. Et

Dilectus

DE FIDE ET OPERIB. II.

Dilectus meus mihi & ego illi. Et hæc sola ratio, quia
 conuincit intellectum, sufficit, fulta nihilominus au- Cant. 3.
 toritate CHRISTI, Petri, Ioannis & Pauli est.
 Isti enim omnes attribuunt remissionem peccatorum
 fidei & charitati simul. Et CHRISTVS quidem Luc. 7.
 peccatrici dixit, Fides tua te saluam fecit. Et de eadē
 dixit, Dimittuntur ei peccata multa, quoniam dile-
 xit multum. In quibus uerbis dilectionem esse proxi-
 mam causam remissionis peccatorum, testatur conu-
 ctio, quoniam, dum dicitur, quoniam dilexit. fides
 enim inchoatiue, charitas autem completiue est causa
 remissionis peccatorū. Petrus apostolus ait, Huic om- Act. 10.
 nes prophete testimoniu perhibent remissionem pec-
 catorum accipere omnes qui credunt in nomine eius.
 Et, Charitas operit multitudinem peccatorum. Ioan- I. Pet. 4.
 nes similiter apostolus. Omnis qui credit quod IE- I. Ioa. 5.
 SVS est CHRISTVS, ex Deo natus est. Et, Nos I. Ioa. 3.
 scimus quod traslati sumus de morte ad uitam, quo-
 niam diligimus fratres. Qui non diligit, manet in mor-
 te. Nec obstat si dicatur quod ad literam Ioannes lo-
 quitur de dilectione proximi, quoniam perspicuum
 est unam atq; eandem esse charitatem qua diligimus
 Deum propter seipsum, & proximum propter Deū. I. Ioa. 4.
 Et de tali duntaxat fratrum dilectione uerificatur Rom. 5.
 translatio de morte ad uitam. Paulus demum aposto-
 lus, ait, Iustificati ex fide pacem habemus ad Deum.
 Et, Si habuerō omnem fidem ita ut montes transferā,
 charitatem

Galat. 5, *charitatem autem non habuero, nihil sum in esse spū
rituali quo constituimur filij Dei. Et, In CHRISTO
IESV neq; circumcisio aliquid ualeat, neq; præputia-
um, sed fides quæ per dilectionem operatur. Vbi cla-
re non fidei qualicunq;, sed per dilectionem operan-
ti attribuit ualere in CHRISTO. Perspicuum est
igitur uerissimam esse communem ecclesiæ doctrinam
quod non per fidem in formem, sed per fidem forma-
tam charitate sit remissio peccatorum; ita quod auto-
ritates authentica sonantes iustificari nos per fidem,
intelliguntur ad literam de fide formata amicitia di-
uina, quam uocamus charitatem,*

Ad obiectionem autem in oppositum (ex eo quod
fides distinguitur contra legem & dilectio compre-
henditur sub lege) respondetur, quod legis nomen a-
liter sumitur à CHRISTO quum dicitur, quod
hoc est primum & maximum mandatum in lege, &
aliter sumitur, quum fides distinguitur ab Apostolo
contra legem. Nam Christus utitur legis nomine ut
comprehendit omnia mandata diuina scripta in libris
Moyse, Apostolus autem utitur legis nomine arctius
ut distinguitur in præcepta moralia, ceremonialia, et
iudicialia. Nec ego fingo hanc distinctionem, sed ex
scriptura ipsa sacra sic habeo, ut etiam aduersarios
oporteat ei assentire. Quod enim CHRISTVS
utatur sic large legis nomine, ex eo cõuincitur quod
in eodem textu, unde citatur præceptum de dilectio-
ne Dei,

DE FIDE ET OPERIB. 13.

ne Dei, immediate ante ponitur præceptum fidei, dicendo. Audi Israel iehouah elohé noster, iehouah unus. sub eodem ergo contextu legis ponuntur præceptum fidei, ut credatur Deus unus duntaxat, & præceptum dilectionis eiusdem Dei, ut intelligamus quod non magis sub lege clauditur præceptum charitatis, quam præceptum fidei, loquendo de lege largo uocabulo, ut hinc etiam clare pateat, quod quemadmodum fides distinguitur contra legem ab Apostolo, charitas quoque pariter distingui cointelligitur contra eandem legem. Loqui autem Apostolum de lege, seclusis ijs quæ sunt fidei & charitatis, patet ex eo quod appellat eam legem factorum, & dicit eam seruari naturaliter ab ethnicis. Ait enim, Gentes quæ legem non habent, naturaliter ea quæ legis sunt, faciunt. certum est enim quod non faciunt naturaliter ea quæ charitatis sunt. Æquiuoce igitur utitur obiectio hæc legis nomine, & propterea nihil ualet. Dilectio enim Dei non clauditur sub lege factorum contra quam distinguitur fides, sed sub eadem lege sub qua clauditur fides, ut patet Dent. VI. ubi simul dantur præcepta fidei & dilectionis Dei. Ad alia autem à Lutheranis obiecta, patet ex dictis responsio. Et hæc deside sufficiant.

Dent. 6.

Rom. 2.

POSITI-

POSITIO LUTHERANORUM
de operibus.

CAPVT

V.

DOcent Lutherani opera nostra non esse meritoria gratiæ nec uitæ æternæ, nec esse satisfactoria pro peccatis, eo quod sufficientissime CHRISTVS meruit nobis & gratiam remissionis peccatorum, & uitam æternam, & sufficientissime satisfecit pro omnibus, & proinde nefas esse attribuere operibus nostris esse meritoria gratiæ, seu remissionis peccatorum, aut uitæ æternæ, & esse satisfactoria pro peccatis nostris. Nam hoc redundat in opprobrium CHRISTI, quandoquidem quod est proprium CHRISTI, attribuire nobis, blasphemia est. & detraheretur merito ac satisfactioni CHRISTI, utpote insufficientibus, si opus esset, meritis & satisfactionibus nostris.

Fulciuntur autem hæc multis sacre scripturæ auctoritatibus. Et in primis quod non mere mur per nostra opera remissionem peccatorum, probatur ex eo quod Paulus ad Rom. & ad Gal. probat nos iustificari non ex operibus, sed ex fide, iuxta illud Abac. Cap. 3. Iustus ex fide uiuet. Et ad Titum scribit. Non ex operibus iustitiæ, quæ fecimus nos, sed secundum suam misericordiam saluos nos fecit. Et, Gratia saluati estis per fidem, idq; non ex uobis, Dei donum est, non ex operi

Ex operibus, ne quis gloriatur. Quod uero per opera non remereamur uitam aeternam, sed per Dei donum, scribitur, Stipendia peccati mors, donum autē Dei uita aeterna. Ad idem quoq; & ad probandū simul quod opera nostra quantumcunq; iusti simus, non sint satisfactoria pro peccatis, affertur illud. Quum feceritis omnia quae praecepero uobis, dicite quod debuimus, fecimus, serui inutiles sumus. Si enim facientes omnia praecepta CHRISTI sunt serui inutiles, ergo non merentur mercedem, ergo qui multo magis qui non seruauerunt omnia praecepta, sed egent satisfactione pro peccatis, sunt inutiles ad satisfaciendum. Autoritates autem quibus manifestatur sufficientia meriti & satisfactionis CHRISTI pro nobis, omittendas duxi quia de hoc nulla est quaestio. Docent igitur Lutherani opera bona esse facienda, quia sunt praecepta à Deo. quia sunt fructus fidei iustificantis, & non ut sint meritoria aeternae uitae, aut satisfactoria pro peccatis.

Rom. 6.

Luc. 17.

QVID, ET QVOMODO INTEL-
ligatur meritum in proposito.

CAPVT

VI.

ANtequam declaretur opera nostra esse meritoria uel non esse, prae libandum est summariē quid meritum significet, & qualiter à Theologis intelligatur in operibus nostris in proposito. Meritū

B

appellatur

appellatur uoluntarium opus, siue internūm, siue ex-
 ternum, cui iure debetur merces seu prēmium, dicē-
 te Apostolo, *Rom. 4.* Ei qui operatur, merces non imputatur
 secundum gratiam, sed secundum debitum. Et pro-
 pterea ad meritum concurrunt quatuor, uidelicet,
 persona quae meretur, & operatio uoluntaria quae
 est ipsum meritum, & merces debita merito, & per-
 sona reddens mercedem, frustra enim quis merere-
 tur nisi mereretur ab aliqua persona reddendam sibi
 mercedem. Et quoniam de nostro merito apud Deum
 est quæstio, oportet declare quomodo uerificatur,
 homines mereri à Deo mercedem sui operis. Difficile
 enim apparet quod operi nostro iure reddatur mer-
 ces à Deo, quoniam inter nos & Deum non est ius
Psal. 142. simpliciter & absolute, iuxta illud, Non intres in iu-
 dicium cum seruo tuo Domine, sed est ius secundum
 quid, multo minus quam ius filij ad patrem, & ser-
 uū ad Dominum, quanto minores sumus nos relati ad
 Deum, homine seruo relato ad hominem dominum e-
 ius, & filio relato ad carnalem patrem qui genuit eū
Cap. 6. Et propterea, si, pro quia, ut scribitur in 5. Ethic.
 inter seruum & dominum, inter patrem & filium
 non est ius simpliciter & absolute, sed ius secundum
 quid, multo minus est ius iuter nos & Deum. Ex hoc
 nanq; quod quicquid est, seruus est domini sui, &
 filius non potest æquiualens reddere patri, negatur
 inter dominum & seruum, inter patrem & filium
 ius sim-

ius simpliciter & absolute. multo autem magis quicquid est homo est Dei, & multo minus potest homo Deo reddere æquiualeus. Non potest igitur homo mereri aliquid à Deo, sic quod iure debeatur homini, nisi iure tam attenuato ut sit longe minus quam ius domini ad seruum, & filij ad patrem. Nec hoc tam attenuatum ius inuenitur inter hominem & Deum absolute (quoniam absolute loquendo omnis bona operatio uoluntaria hominis debetur Deo, & quanto potioribus & pluribus bonis operibus internis uel externis pollet homo, tanto plus Deo debet, quia ipse Deus operatur in nobis & uelle, & perficere, et omnia opera nostra) sed hoc attenuatum ius est inter hominem & Deum ex diuina ordinatione qua Deus ordinauit opera nostra ad hoc ut sint meritoria à Deo. Quod probatur ex eo, quod quando homo meretur aliquid à Deo, Deus non fit, nec est debitor homini, sed sibi ipsi Deo. Si enim hoc attenuatum ius esset inter hominem absolute & Deum, Deus deberet homini mercedem quam meruit. sed perspicuum est Deum nulli debere, dicente Paulo, Quis ante dedit illi, & retribuetur ei? Sibi ergo ipsi duntaxat Deus debet, ut adimpleat uoluntatem suam qua contulit humano operi esse meritorium, reddendo homini mercedem operis. Et hæc sunt uera & indubitata simpliciter & absolute loquendo, secus autem est præsupposita conuentione facta inter Deum & hominem de aliquo.

Rom. 12.

de aliquo. Nam quem admodum inter homines, si dominus pactum aliquod cum seruo suo facit, nascitur inde ius inter seruum & dominum, ita si Deus dignatur pactum facere cum homine, nascitur ius inter hominem & Deum quo ad illud de quo pactum est. Sæpe enim legimus in ueteri testamento Deum dignatū esse pacisci cum hominibus. Scribitur enim pactum Dei de non futuro amplius uniuersali diluuiio, & fœdus iniijt Deus cum Abraham, de terra Chanaã data semini eius. Et Gen. XVII. fœdus circumcisionis scribitur. Et Exodi XXIII. Moyses dicit Hic est sanguis fœderis &c. In Hieremia quoq; de fœdere nouæ legis ac ueteris Deus manifeste loquitur. In nouo testamento saluator noster manifestat Deum sub specie patris familiãs conducentis operarios ad uineã, conuenisse cum operarijs de mercede diurna. Conuentione, inquit, facta de denario diurno, misit illos in uineam. Et rursus, Non ne pacto conuenisti mecum? Ex his enim manifestum fit, quod ratio meriti etiam iure potest inueniri in operibus nostris relatis ad præmium de quo conuentio facta cum Deo. Verumtamē scito, quod quātumcunq; interueniat pactum de præmio inter Deum & hominem, nunquam tamen Deus fit aut est debitor nobis, sed fit & est debitor sibi ipsi. ita quòd præsupposita conuentione, debetur quidem operibus nostris præmium de quo conuentio facta est sed Deus non propterea fit illius præmij debitor nobis, sed

his, sed uoluntati suæ priori qua dignatus est pacisci nobiscum. Et propterea uerissimè profitemur. quòd Deus nulli debet, nisi sibi ipsi. Duplex itaq; ratio meriti potest inueniri in operibus nostris relatiue ad Deum, uel secundum ius attenuatum, uel secundum ius fœderis, & nunquam Deus debet nobis. Et hæc sint prælibata, ut intelligant omnes uoces proprias quum loquuntur de meritis nostris apud Deum.

HVMANA OPERA ESSE MERITORIA alicuius à Deo.

CAPVT VII.

Reuelauit nobis Deus in sacris literis humana opera mereri apud eum aliquid. Et ne occupemur in exponendis singulis sacrae scripturae locis de hoc, scito quòd ubicunq; promittit Deus homini mercedem, ibidem cointelligitur meritum: eo quòd merces & meritum correlatiua sunt. Meritum enim est mercedis meritum, & merces est meriti merces. Et propterea absq; alia declaratione quàm leges in sacra scriptura Deum promittere mercedem homini, cointelligit meritum hominis, respectu illius mercedis à Deo reddendæ. Perspicuum est autem in utroq; testamèto promittere Deum mercedem homini. Nam dicit Deus ad Abraham. Ego merces tua multa nalde. Et, Ecce Dominus ueniet, Ecce merces eius cum eo. Et, Fili hominis Nabuchodonosor rex Babylonis seruire fecit

Meritum et merces, in sacris qd sint.

Gene. 14
Esaï. 40
Ezech. 25

exercitum suum seruitute magna aduersus Tyrum, et merces non est reddita ei &c. & subiungit Deus, & erit merces exercitui eius terra Ægypti. Mat. quoq; XX. dicit Deus: Voca operarios, & redde illis mercedem. Apoc. quoq; XXII. dicit Deus: Ecce uenit, & merces mea mecum est, ut reddam unicuiq; secundum opera illius. Ex his enim clare patet non solum opera sanctorum esse meritoria alicuius boni à Deo, sed etiam opera iniquorum, imò & ethnicorū. Rex enim Babylonis & exercitus eius, ethnici erant, nec ex intentione seruiendi Deo obsederant Tyrum, & tamen testatur Deus meruisse mercedem, & decernere quod Ægyptum dabit illis in mercedem. ut intelligamus tam benignam esse bonitatem diuinam, ut etiam ordinando humana bella in suis ipsius Dei seruitutem, gaudeat se conferre actionibus, quamuis iniquis, quod sint meritoria ab ipso Deo alicuius boni. Hinc enim documētum magnum habemus, quod multo propensior est Deus ad conferendum bonis actionibus hominum quod sint meritoria alicuius mercedis à Deo.

OPERA VIVORVM CHRISTI

membroꝝ esse meritoria

uitæ æternæ.

CVPVT

VIII.

Concedunt multi humana opera esse meritoria apud Deum aliquorum bonorum, sed non

uita eterne: & propterea monstrandum superest in
 specie quod opera uiuorum CHRISTI membro-
 rum sunt meritoria eterne uite. Saluator noster a- Math. 5.
 pud Math. Gaudete, inquit, & exultate, quia mer-
 ces uestra multa est in caelis. Perspicuum est enim quod
 in mercede caelesti eorum qui patiuntur propter
 CHRISTVM, primum tenet locum beatitudo,
 que uocatur uita aeterna. Math. quoq; XX. descri-
 bendo mercedem datam operarijs, dicitur quod acce-
 perunt denarium. Perspicuum est autem quod comu-
 nis merces omnibus operarijs in uinea Domini, est ui- 2. Tim. 4.
 ta aeterna. Paulus quoq; ad Timotheum scribit. Bonu-
 certamen certavi, cursum consumaui, fidem seruaui,
 in reliquo reposita est mihi corona iustitiae, quam
 reddet mihi Dominus iustus iudex. Perspicuum est e-
 nim quod corona Pauli per se primo claudit beatitu-
 dinem, & nisi merces esset debita praemis operibus,
 nequaquam uerificaretur quod quatenus iustus iu-
 dex Dominus reddet illi coronam: manifeste enim ui-
 tam aeternam sibi iure deberi propter relata opera do-
 cet. Idem quoq; manifestat Dominus, describendo Mat. 25.
 quod cum iudicabit mundum, propter opera miseri-
 cordiae dabit uitam aeternam. Esuriui enim & dedi-
 stis mihi manducare &c. concluditur enim, & ibunt
 hi in supplicium aeternum, iusti uero in uitam aeter-
 nam. Quod enim a iudice datur ex diuersitate operum
 secundum quod opera merentur, datur: alioquin af-
 ferret non

feret non causam pro causa. Ex his enim manifestum est nonnullorum hominum opera meritoria esse aeternae uitae secundum sacras scripturas. Et quod plus est, ex Mat. XX. habetur, operarios mereri illam ex cōuentione. Nam Origenes, Hieronymus, Augustinus, Gregorius & Chrysostomus, denarium omnibus datum, exponunt beatitudinem communem beatis.

MODVS QVO OPERA NOSTRA
meritoria sunt aeternae uitae.

CAPVT

IX.

Tradunt Theologi opera nostra esse meritoria aeternae uitae, eo quod à charitate, à gratia gratum faciente, à spiritu sancto habitante in nobis procedunt: & docent quod quamuis opera humana quatenus procedunt ex libero arbitrio non sint meritoria aeternae uitae (nisi ex quadam congruitate, qua congruit homini recte utenti libero arbitrio in ijs quae Dei sunt, Deum largiri secundum affluentiam suae gratiae) quatenus tamen sunt à spiritu sancto habitante in homine per gratiam & charitatem, sunt meritoria aeternae uitae. Tum quia gratia seu charitas est tanquam semen Dei: cuius uis se extendit ad producendum fructum: ita quod quemadmodum actioni seminis debetur naturali iure fructus, ita diuinae gratiae in anima actionibus debetur fructus aeternae uitae. Tum quia diuina gratia, ut Dominus dicit Ioannis III. fit in homine

in homine habente illam fons aquæ salientis in uitam æternam. ubi clare patet efficacia gratiæ in nobis ad ascendendum in uitam æternam. Et diceudo quod gratia data fit in homine fons aquæ ascendentis in uitam æternam, docet quod mediante operatione ascendit in uitam æternam, nam quod fit in me post acceptam gratiam, me cooperante fit. Tū præcipue quia uis spiritus sancti habitantis in homine non est impar ad acquirendam æternam uitam, ad efficiendum quod operibus eius in nobis debeat æterna uita. Clarior autem ac persuasibilior modus huiusmodi meriti est aperiendo quod meritum uitæ æternæ non est tã actio nõstra quam actio CHRISTI capitis in nobis & per nos. Supponendum est enim cum Apосто= Rom. 12. lo, Homines in gratia constitutos, esse CHRISTI Ephes. 4. capitis membra uiua Ita p̄uod CHRISTVS ca= Colos. 2. put cum hominibus uiuis eius mēbris, non ē sicut unū corpus politicum (quale est corpus ciuium Reipub. bene gubernatæ) sed constituit unum corpus, quemadmodum est unum corpus naturale, quia CHRISTUS caput spiritu suo uiuificat membra sua, & per iuncturas ac nexus spirituales unit membra corporis, ut clare patet ex uerbis Pauli. Huic autem præsupposito adiunge quod etiam sacra scriptura tradit, uidelicet, & passiones, & actiones uiuorum CHRISTI membrorum, esse passiones, & actiones Christi capitis. Et de passionibus quidem testatur ipse Christus:

- Act. 9. Saule, Saule, quid me persequeris? cum tamen ille persequeretur membra eius. Et Paulus reuocat ad memoriam Galatarum, quod Christus crucifixus fuit in eis proculdubio in cruciatibus eorum pro CHRISTO
- Gal. 4. perpeſis. De actionibus uero testatur Paulus scribens: An experimentum quaeritis eius qui in me loquitur
2. Cor. 13. CHRISTVS? & uniuersaliter dicit: Vni ego, iam non ego, uiuit autem in me CHRISTVS. Ex quibus habetur quod uerissime dicere possum. meretur ego, iam non ego, meretur autem in me Christus. Ieiuno ego, iam non ego, ieiunat autem in me Christus. Et sic de alijs operationibus uoluntarijs, quas CHRISTI membra uiua exercent propter Deum. Et isto modo meritum aeternae uitae non tam attribuitur operibus nostris quam operibus CHRISTI capitis in nobis & per nos. Ita quod hinc discernitur inter meritum aeternae uitae in infantibus baptizatis, et in adultis proficientibus in gratia Dei. Num infantibus baptizatis debetur aeterna uita merito duntaxat CHRISTI, illo quod meruit CHRISTVS in hac uita mortali degens, patiens, & moriens: adultis autem proficientibus in gratia debetur aeterna uita dupliciter. Primo, ex iure meriti CHRISTI quod in propria persona meruit: postea, ex iure meriti CHRISTI quod Christus caput in adulto & per adultum operando meretur. Conuenit autem diuinae liberalitati ut utroque modo communicet meritum aeternae uitae

eterne uite adultis Dei filijs. Nam ut dicitur, præ-
 diffiniuit eos conformes imagini filij sui. Conformi-
 ores autem sunt CHRISTO, habentes meritum ui-
 tæ eterne utroq; modo quàm primo tantum. Nam
 ipsi CHRISTO duplici iure debita fait sua glo-
 ria. Primo, iure gratiæ unionis personalis qua uer-
 bum caro factum est. & hoc ius conuenit CHRIS-
 TO sine eius merito. Deinde, eadem gloria debita
 fuit CHRISTO per meritum obedientiæ eius usq;
 ad mortem: dicente Paulo, Factus obediens usq; ad
 mortem, mortem autem crucis, propter quod & De-
 us exaltauit illum &c. CHRISTO igitur dupli-
 ci iure habenti gloriam, conformiores reddimur: du-
 plici quoq; iure acquirentes & nos uitam eternam:
 uidelicet & sine nostro merito per CHRISTI in-
 propria persona meritum, & cum nostro merito p
 CHRISTI capitis in nobis & per nos meritum. Et
 quemadmodum ad CHRISTI excellentiam perti-
 net quòd etiam proprio merito acquisierit immorta-
 lem corporis uitam & gloriam sui nominis &c. ita
 ad dignitatem membri CHRISTI pertinet ut coo-
 peretur capiti suo ad acquirendam eternam uitam,
 Omnium enim diuinissimum est, inquit Diony. cap. 3.
 coele. hier. Dei cooperatorem fieri. Et hinc quoq; ha-
 bes non esse superfluum, nostrum mereri uitam eter-
 nam: quoniam est reddere uitam eternam esse nobis
 debitam alio modo seu altero iure, quemadmodum

Rom. 8.

Phili. 2.

CHRISTVS meruit suam exaltationem reddenda sibi eam altero iure debitam. Ad obiecta autem in op positum postea respondebitur.

VALOR OPERVM EXISTENTIUM
in peccato mortali.

CAPVT X.

Quamuis conueniamus in hoc quòd opera existentium in peccato mortali non sunt meritoria aeternae uitae, nec sunt meritoria remissionis peccatorum, multum tamen esse utilia homini subiecto peccato mortali bona opera eorum ad remissionem peccatorum consequendam, sacra tradit scriptura. Nam & si non habent uim meritoriam remissionis peccatorum, habent tamen uim impetrandi remissionem peccatorum. ita quod per modum supplicationis multum ualent ad consequendam remissionem peccatorum à diuina largitate. Et quidem quòd oratio multum utilis sit ad remissionem peccatorum consequendam, testatur Saluator, inducens publicanum orantem, Deus propitius esto mihi peccatori. sic enim consequutus est ueniam. De ieiunio uerò testatur Iohel in persona Dei: Conuertimini, inquit, ad me in toto corde uestro, in ieiunio, fletu, & planctu. ibi enim subiungitur: Quis scit si conuertatur Dominus & ignoscat? De eleemosyna quòq; testatur Daniel, consulens Nabuchodonosor regi, Peccata tua eleemo

Luce. 18. sequendam, testatur Saluator, inducens publicanum orantem, Deus propitius esto mihi peccatori. sic enim consequutus est ueniam. De ieiunio uerò testatur Iohel. 2.

Iohel. 2. hel in persona Dei: Conuertimini, inquit, ad me in toto corde uestro, in ieiunio, fletu, & planctu. ibi enim subiungitur: Quis scit si conuertatur Dominus

Cap. 4. & ignoscat? De eleemosyna quòq; testatur Daniel, consulens Nabuchodonosor regi, Peccata tua eleemo

Hebr. 13. Peccata tua eleemo
finis re.

Et quidem oratio multum utilis sit ad remissionem peccatorum consequendam.

synis redime. & Paulus: Beneficentiæ, inquit, & cõmunione ne obliuiscamini: talibus enim hostijs conciliatur Deus. Et idem est iudicium de peregrinationibus, afflictionibus, continentijs, & id genus reliquis.

Supra hanc autem uim supplicem, tradit sacra scriptura maiorem quandam uim impetrandi in obseruatione uniuersorum mandatorum Dei. Ezechiel enim docet quòd conuersio impij ad facienda mandata legis terminatur ad remissionem peccatorum: dum dicitur, Et dixistis, Non est æqua uia domini. Audite ergo domus Israël: Nunquid uia mea nõ ã æqua? non ne uia uestre non sunt æquæ? Quum enim auerterit se iustus à iustitia sua, & fecerit iniquitatem, morietur in ea, in iniquitate quam operatus est morietur: & cum auerterit se impius ab impietate sua quam operatus est, & fecerit iudicium & iustitiam, ipse animam suam uiuificabit. Considerans enim & auertēs se ab omnibus iniquitatibus suis quas operatus est, uita uiuet & non morietur. Quæ uerba testantur quòd in hoc consistit uiarum Dei æquitas, ut sicut iusti auersio à iustitia ad opera iniqua terminatur ad mortem animæ, ita impij conuersio ad opera bona terminatur ad animæ uitam. Reuelatur enim prophætæ quòd tam accepta est Deo conuersio peccatoris quò ad opera (hoc est ab operibus malis ad opera bona propter Deum) ut Deus non recardetur omnium iniquitatum præteritarum, quòd est dare

Ezech. 18.

remissionem peccatorum & uitam gratia. Ampliorem quoq; impetrandi uim in huiusmodi operibus hominum subiectorum peccatis reuelauit Deus Esaiæ:

Cap. 1. Lauamini, inquit, mundi estote, auferte malum cogitationum uestrarum ab oculis meis. Quiescite agere peruerse, discite benefacere. Querite iudicium, subuenite oppresso, iudicate pupillo, defendite uiduam, & arguemus nos, dicit Dominus. si fuerint peccata uestra ut coccinum, quasi nix dealbabuntur: & si fuerint rubra tanquam uermiculus, uelut lana alba erunt. Ex quibus discimus, tantam esse Dei largitatē, ut à sordibus conuersis ad iustitiæ & misericordiæ opera, seipsum obtulerit ad arguendum Deus, si nō remittat peccata præterita. Ex diuinis ergo reuelationibus habemus quòd bona impiorum opera non solum sunt utilia ad remissionem peccatorū, sed quod quum ex corde redeunte ad Deum prodeunt, ita comitem habent diuinam benignitatem, ut & terminentur ad remissionem peccatorum & tanquam ex conuentione impetrent illam. Verè benignissim⁹ erga nos est Deus, prouidendo, ut quam in statu peccati mereri non possumus remissionem peccatorum, impetrare oratione, ieiunio, elemosynis, alijsq; bonis operibus ualeamus: in hoc enim immensa charitas diuina erga peccatorum salutem commendatur, ut etiam nostris, quamuis impiorum bonis operibus, uim impetratoriam remissionis peccatorum largiri dignata sit

Et prò

Et præter hæc, ut ex uerbis Ezechielis monstratum est, sunt meritoria alicuius temporalis boni à Deo. Ex quibus patet inducendos esse peccatores ad bona opera: quia uerè utilia sunt ad remissionem peccatorum impetrandam & assequendam, quum deuota mente fiunt.

OPERA NOSTRA ESSE

satisfactoria pro peccatis.

CAPVT

XI.

Quia Lutherani satisfactionem auferunt ab operibus nostris, superest declarandum ad ecclesia de hoc sentiat. Distinguendum in primis est, tum de statu in quo fiunt opera, an in statu peccati mortalis, an in statu gratiæ: & rursus de satisfacere pro peccatis, uel quo ad culpam, uel quo ad penam. Dicimus itaq; primo, quod nulla nostra opera sunt satisfactoria pro peccatis nostris quo ad culpam, quia nec facta in statu peccati mortalis faciunt Deo satis pro offensa, ut patet, et facta in statu gratiæ præsupponunt culpam seu offensam abolitam ex diuina gratia, ex satisfactione CHRISTI qui fecit Deo satis pro offensis quibus offendimus Deum, offerendo deo uitam propriam in ara crucis. Dicimus secundo, quod nulla opera nostra in statu peccati mortalis sunt satisfactoria Deo pro pœna debita peccatis nostris, quamuis prius abolitis in sacramento pœnitentiæ. Et ratio

ratio in promptu est, quia quā remittitur à Deo peccatum quo ad offensam, fit peccator de inimico amicus Dei, & consequenter non remanet puniendus hostiliter (quod esset puniri pœna inferni) sed si non tam copiosum diuinæ gratiæ donum collatum tunc est ut cum remissione culpæ remissa sit tota pœna, remanet obligatus ad amicabiliter soluendum residuum pœnæ. & propterea si in recidivam lapsus est, & iterum factus est inimicus Dei antequam illud residuum pœnæ solueret, opera eius quia sunt opera in statu hostili, non possunt amicabiliter exolvere, quod est non posse satisfacere pro illa pœna. Dicimus tertio, quod opera perseuerantis in amicitia Dei, nullum habent impedimentum ad hoc quod sint satisfactoria pro illo residuo pœnæ. Et in hoc errant Lutherani dupliciter. Primo, docendo quod quum remittitur peccatum quo ad offensam, remittitur quoque quo ad pœnam omnem, ita quod non remanet obligatus ad pœnam consequutus peccati ueniam à Deo. Hoc enim manifeste contrariatur sacre scripturæ, docenti quod

2. Reg. 12 quamuis David consequutus fuerit remissionem peccatorum, dicendo, Peccaui Domino, non tamen consequutus est remissionem totius pœnæ, sed remansit obligatus ad pœnas multas, ut scriptura testatur.

Deinde errant, quod tollunt ab operibus uiuorum CHRISTI membrorum satisfactoriam pro pœna non remissa. Hoc enim contrariatur efficacitæ CHRI

STI capitis in nobis, nam satisfacio ego, iam non ego, satisfacit autem in me CHRISTVS. Contrariatur & ecclesie catholice usui quo consuevit salutare satisfactiones imponere per ministerium sacerdotum uere peccantibus & confessis.

RESPONSIO AD OBJECTIONES
in capita quinq; scriptas.

CAPVT

XII.

Superest obiecta diluere. Prima autem obiectio fuit sumpta ex sufficientia meriti & satisfactionis CHRISTI. Respondemus, meritum CHRISTI fuisse sufficientissimum & satisfactionem eius sufficientissimam pro peccatis non solum nostris, sed totius mundi, originali, mortalibus, & uenialibus, iuxta doctrinam 1. Ioan. 2. & propterea non ex insufficientia meriti aut satisfactionis CHRISTI opera uiuorum CHRISTI membrorum meritoria ac satisfactoria apponuntur: sed ex affluentia meriti CHRISTI communicatur membris eius uiuis, ut illorum quoq; opera sint meritoria & satisfactoria. Maior enim gratia CHRISTI nobis confertur comunicando nobis quod ipse caput nostrum in nobis & per nos tanquam membra sua mereatur & satisfaciat, quam si meritum duntaxat Christi in propria
D persona par

persona participaremus. Quum autem obijcitur,
 id quod est proprium CHRISTO non esse nobis at-
 tribuendum, Respondemus, quod non est nobis attri-
 buendum eo modo quo est proprium CHRISTO,
 potest tamen nobis alio modo attribui, uidelicet per
 communicationem: sicut quod est proprium Deo,
 nulli est attribuendum eo modo quo est proprium Deo:
 potest tamen per communicationem ab alijs partici-
 pari. Verbi gratia, Videre diuinam essentiam est pro-
 prium Deo (nulla siquidem creatura potest uidere
 Deum sicuti est. sed solus suapte uatura uidet seipsū)
 potest tamen ex gratia communicari uidere Deum
 participatiue: & sic comunicatur beatis omnibus. Sic
 in proposito mereri uitam eternam, est proprium
 CHRISTO, intelligendo mereri ex proprijs uiri-
 bus: quod tamen potest communicari membris eius ui-
 uis, non ut mereantur ex proprijs uiribus, sed ut me-
 reantur ex uirtute capitis CHRISTI. Et similiter
 intellige de satisfactione. De merito autem remissi-
 onis peccatorum non oportet respondere: quia iam di-
 ximus hoc non communicari uiuis CHRISTI me-
 bris, eo quod opera eorum presupponunt remissa
 fuisse eis peccata: nullus autem meretur id quod pre-
 habet, sed omne meritum est rei non habite. Et haec e-
 ratio quare Christus comunicat membris suis me-
 reri augmentum gratiae, & coelestem beatitudinem,
 & non comunicat eis mereri remissionem peccato-
 rum, quia

rum, quia uidelicet beatitudine æterna carent membra Christi in hac uita, remissionem autem peccatorum iam habuerunt in hoc ipso quod fuerunt facta membra Christi, nullus autem meretur quod habet, sed quod sperat. Ex quibus clare apparet quod nihil detrahitur merito aut satisfactioni Christi, per merita & satisfactiones nostras, sed extenditur gratia meriti & satisfactionis Christi per se ipsum et ad ipsum et Christum, ut caput operantem in membris suis, & per membra sua. Ad autoritates uniuersas sonantes quod non meremur per nostra opera remissionem peccatorum, non oportet respondere, quia in hac conclusionem omnes conuenimus. Ad autoritates uero inductas ad probandum quod non ueremur uitam æternam per opera nostra, respondendum est. Et ad illud quidem quod affertur ex Apostolo, Donum Dei uita æterna, respondetur, quod utique nos hoc dicimus & docemus, quoniam donum Dei gratia gratum facientis est, tum nos esse membra Christi, tum ex uirtute Christi capitis in nobis mereri uitam æternam. Non enim dicimus quod ex operibus nostris quatenus à nobis sunt, sed quatenus à Christo in nobis & per nos sunt, meremur uitam æternam. Ad id uero quod obijcitur ex documento Christi, Dicite, serui inutiles sumus, cum eadem distinctione respondetur, quod nos quatenus omnia Christi præcepta impleamus, quatenus implemus ea ex nostro libero arbitrio, in

Rom. 6.

Luce. 17.

uenimur serui inutiles ad ea quæ sunt domus patris
 cœlestis, inuenimur in utiles ad ea quæ sunt politia no-
 stræ quæ in cœlis est, qualia sunt remissio peccatorũ,
 gratia spiritus sancti, charitas, & cætera propria
 filijs Dei. Et in promptu ratio est, quia nos quatenus
 à nobis operantes, sumus tam infirmi ut non possimus
 ascendere ad conferendum aliquid supremo ordini
 priorum bonorum filiorum Dei. Cum qua tamẽ
 ueritate stat quod nosmet quatenus ex Christo in no-
 bis capite sumus operantes, ut illius membra uiua,
 multum conferre possumus per nostra opera politia
 cœlesti & paternæ domui, quia ut sic sumus eleuati
 in ordinem filiorum Dei, nec ut sic sumus inutiles, sed
 membra utilia paternæ domui & cœlesti politia. Et
 si ex hoc Christi documento argumentum fiat contra
 utilitatem iustorum operum in statu peccati mortalis
 ad impetrandam remissionem peccatorum iuxta scri-
 pta superius in cap. X. si, inquam, fiat argumentũ
 ad inferendum quod bona opera non sunt utilia ad
 impetrandum remissionem peccatorum. Responden-
 dum est, quod orationes, ieiunia, eleemosynæ, & al-
 lia iusta opera impiorum quatenus ab ipsis proce-
 dunt, non sunt utilia ad remissionem peccatorum im-
 petrandam, sed quatenus afflata diuina benignitate
 ordinante ea, ad impetrandam remissionem peccato-
 rum. sunt ualde utilia ad impetrandum illam. Pro-
 pter hoc enim apud Ezechielem appellantur uia Dei,

& non uia nostræ. Prouidit siquidem diuina bonitas
 ut multa impetremus, quæ nunquam meruimus, de-
 dit diuina bonitas (ut Christus, Esaias, Ezechiel, &
 Apostolus ad Hebr. testatur) bonis operibus redeun-
 tium ad Deum, uim impetratoriam remissionis pecca-
 torum à diuina misericordia per Christi meritum.
 Et ex hac parte ieiunia, orationes, elemosynæ, &
 reliqua iusta opera peccatorum utilia sunt non ad
 merendum, non ad satisfaciendum, sed ad im-
 petrandum remissionem peccatorum. Et
 hæc puto sufficere ad intelligendum ma-
 teriam hanc quæ in quæstionem uer-
 titur de fide & operibus: ad Dei
 omnipotentis gloriam &
 piorum consolationem.

D. 3. Thom.

CAIETANVS
 THOMÆ DE VIO
 CAIETANI, CARDINALIS
 SANCTI XYSTI, In quatuor.
 Lutheranorum errores,

PROEMIVM.

Pertinax Lutheranorum animus pretextu con-
 scientiæ, Clemens septime Pontifex Maxime,
 erga communionem populi sub utraq; Eucharistis
 specie, confessionemq; non omnium peccatorum, ac
 negatam satisfactionem, necnon inuocationem san-
 ctorum, inuitat me ad scribendum de his, non abso-
 lute, sed quatenus pendent ex sacra scriptura, quo-
 niam ipsi solius sacre scripturæ autoritatem suscipi-
 unt, et profitentur se illi inniti. Et quamuis pertinacibus non proderunt nostra hæc, speramus tamen u-
 tilia fore, tum ad retrahendum alios, ne illos imiten-
 tur, tum ad consolandum fidelium mentes. Videre eo-
 nim in sacra scriptura falsitatem eorum quæ heretici
 iactantes se professores sacri euangelij docent,
 non paruum solatium fidelibus confert. Et quam-
 uis hæc pro ecclesia catholica scripserim, ad
 tribunal tamen Beatitudinis tuæ non
 minus hæc quam reliqua mea
 omnia referro.

DE COMMUNIONE SUB UTRAQUE SPECIE.

LYTHERRANIS non sat est, i-
 psos communicare sub utraq; spe-
 cie, sed nequeunt flecti ad dicendū
 licitam esse communionem sub alte-
 ra tantum specie, quia tum ex usu
 Christi, tum ex præcepto eiusdem communicandum
 est sub utraq; specie. Proinde opus est discutere secū-
 dum scripturas sacras utrumq; ut uidelicet manifesto
 inus nec ex ui usus Christi, nec ex ui præceptorum ea-
 ſus. illicitum esse populo communicare sub altera tā-
 tum specie. hoc siquidem patefacto, clarum erit non
 teneri populū ex diuina lege ad communionem sub
 utraq; specie. Quia igitur saluator noster in ulti-
 ma coena instituens sacramentum Eucharistiæ usus ē
 hoc sacramento sub utraq; specie communicando apō-
 stolos (ut euangeliste testantur) hinc infertur quod
 sacerdos non nisi sub utraq; specie dari debet eucha-
 ristiā. Debet enim sacerdos dare eucharistiā quē
 admodum dedit illam Christus, & similiter debemus
 omnes communicare quemadmodum communicauerunt
 apostoli. Nos autem facile manifestamus usū
 Christi &

Christi & apostolorum, non habere uim legis, quod simili modo distribuatur populo eucharistia. Nam si ille usus Christi uim legis haberet, non obligaremur ad quaedam in usu illius distributionis seruata, & ad quaedam non, sed ad omnia in illo usu seruata. Per spicuum autem est, nos non obligari ad omnia in illa distributione facta à Christo. Ergo nec tenemur distribuendo eucharistiam seruare seruare hoc unum, uidelicet, dare sub utraq; specie. Quod enim non teneamur ad seruandum omnia, patet. Tum quia Christus fregit, fractamq; dedit speciem panis, ridiculum autem est dicere quod sacerdos teneatur dare hostiam fractam. Tum quia Christus distribuendo non immisit in ora apostolorum eucharistiam sed dixit, Accipite & comedite, ridiculum est autem dicere quod sacerdos tenetur non immittere eucharistiam in os communicantis, sed dare in manum illius ut ipse se comunicet, Tum quia Christus distribuit hoc sacramentum apostolis post coenam, plus autem quam ridiculum est dicere quod teneamur communicare post coenam, illicitumq; sit dare eucharistiam ieiunis, Tum quia Christus dedit eucharistiam sub specie panis azymi, & tamen uniuersalis ecclesia fatetur non esse illicitum eucharistia uti, siue in azymo, siue in fermentato. Ex his enim omnibus clare patet quod distributio eucharistie qua usus est Christus non habet uim legis, statuentis ut similiter fiat distributio à nobis. At si quispiam

quispiam contenderit in hoc uno imitandam esse Christi distributionem, quod sub utraq; specie dedit eucharistiam, animaduertat Christū dedisse sub utraq; specie apostolis solis, & non dedisse septuaginta discipulis, nec multitudini eorum qui credebant in illū, ut uel ex hoc sat sit inferre ab exemplo Christi, ergo successoribus apostolorum danda est eucharistia sub utraq; specie. Non enim plus inferri potest ex Christi distributione. Non igitur inferri potest, ergo uni uersis Christianis danda est eucharistia sub utraq; specie. Patet itaq; quod ex usu Christi non potest inferri illicitam esse communionem populi sub altera tantum specie. Et multo minus inferri hoc potest ex usu ecclesie Corinthiorum cuius meminit Paulus in prima epistola ad Corinthios. usus enim unius particularis ecclesie non statuit legem ecclesijs alijs. Hæc de usu. Discutienda sunt deinceps præcepta Christi tam ante institutionem eucharistie, quam in ipsa institutione promulgata. Primum itaq; præceptū ex uerbis domini, olim assumptum est à Boemis. ait enim Christus, Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis uitam in uobis. Quid inquit, clarius? Eodem enim modo necessitatem commuicandi sub utraq; specie promulgat, quo promulgauerat necessitatem baptismi. nam quemadmodum de baptismo dictum est. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu, non potest introire

Cap. 10.

Ioan. 6.

Ioan. 3.

E. in regnum

Ioan. 6. in regnū Dei, ita de eucharistia dicit, Nisi comedē-
 ritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem
 non habebitis uitam in uobis. Nos autem dicimus
 hęc Christi uerba non esse secundum genuinum sensū
 intelligenda de usu eucharistię, imo nec posse intelli-
 gi salua Christiana fide de cibo & potu sacramentali
 Et hoc facile manifestatur, ex eo quod si intelligere
 tur de eucharistia, tolleretur baptismi sufficientia ad
 salutem, pari siquidem modo hęc necessitatem sonāt
 edendi carnem & bibendi sanguinē filij hominis quo
 sonant illa alia Domini uerba necessitatem nascendi
 ex aqua & spiritu. Et propterea manifeste sequitur
 quod si in istis uerbis indicitur necessitas sumendi eu-
 charistiam, non sufficit baptismus ad salutem: sed ad
 hoc quod aliquis habeat uitam, oporteret & bapti-
 zari, & sumere eucharistiam. Cuius contrarium nō
 solam in simbolo fatemur, confitentes unum bapti-
 sma in remissionem peccatorum, sed Dominus in Euā-
 Mar. 16. gelio dicit. Qui crediderit, & baptizatus fuerit, sal-
 Ad Tit. 3 uus erit. Et Paulus apostolus. Saluos, inquit, nos fe-
 cit per lauacrū regenerationis. Quia igitur idem
 Ioan. 6. est asserere uerba illa Christi, intelligi de cibo & po-
 tu sacramenti eucharistię, & negare baptismi suffi-
 cientiam ad salutem, clare patet uerba illa nec intel-
 ligi, nec intelligi posse de cibo & potu eucharistię:
 & propterea inde non habetur præceptum ad sumē-
 dam eucharistiam sub utraq; specie, discutere autem
 quis sit

quis sit germanus sensus illorum Christi uerborum, non est presentis negocij. Nam sat est preposita questione nosse quod non loquitur ibi Dominus ad literam de sacramentali cibo & potu.

Superest demum discutere precepta Christi promulgata quando instituit eucharistie sacramentum. Vide euangelia omnia, & nullum inuenies in illis de eucharistia preceptum, nisi apud Lucam immediate post eucharistiam sub specie panis, Hoc facite in mei commemorationem. Apud tamen Paulum apostolum duo precepta leguntur data à Christo in institutione eucharistie. Alterum, immediate post eucharistiam sub specie panis, Hoc facite in mei commemorationem. Alterum, immediate post eucharistiam sub specie uini, uidelicet, Hoc facite quotiescunq; biberitis in mei commemorationem. Quae precepta si perspicatius fuerint considerata, nullum secum ferunt mandatum de communionem sub utraq; specie, ut patet discutiendo singula. Preceptum enim immediate post speciem panis tam apud Lucam, quam apud Paulum manifeste refertur ad eucharistiam sub specie panis, ut ipse contextus testatur. Preceptum autem apud solum Paulum scriptum de imitatione Christi in eucharistia sub specie uini, limitatur manifestissime ad uices quibus bibimus in commemorationem Christi, ita quod non est preceptum absolute, sed est preceptum ex suppositione: uidelicet, si biberimus in

Luc. 22.

I. Cor. 11.

Christi memoriæ, faciamus hoc quod fecit Christus. Non igitur præcipit ut bibamus in eius memoriam, sed præcipit ut quoties in eius memoriam biberimus, faciamus quod fecit ipse: hoc est, quoties utemini calice eucharistiæ, sacrificate hoc. Bibere namque manifeste significat usum calicis: & consequenter facere hoc distinctum contra bibere, significat consecrare hoc. Præcipitur enim ad literam ut associetur usus calicis sacrificio calicis. Et ex hoc ipso quod similem associationem non præcepit circa usum eucharistiæ sub specie panis, insinuauit, quod usus quidem calicis illicitus esset seorsum à sacrificio, usus uero sub specie panis licitus, ut ritus ecclesiæ seruat, non reseruando eucharistiam sub specie potus, sed duntaxat sub specie panis, & pro infirmis, & pro communicantibus extra missarum solennia.

At si quispiam contenderit quod hoc præceptum directe obligando sacerdotes consequenter obligat populum. Nam ex eo quod bibentibus in Christi memoriam præcipitur, hoc facite: manifeste sequitur quod sacerdotibus celebrantibus missas (quos constat bibere in Christi commemorationem) præcipitur, hoc facite: sed sub hoc facite, comprehenditur etiam dare alijs calicem: quia comprehendit omnia quæ Christus fecit circa calicem. Ergo ex hoc præcepto sacerdos tenetur quoties ipse bibit, dare alijs calicem: ac per hoc alij tenentur accipere & bibere.

bibere. Aduertat hoc argumento utens, imprimis ad textum literæ: quia contextui literæ non quadrat hic sensus. Nam in litera, hoc facite, distinguitur contra bibere: ac per hoc conficere sacramentum distinguitur contra usum sacramenti: ac per hoc non tam amplè in hac litera extenditur hoc facite, sed ex ipso contextu restringitur ad demonstrandum ipsum sacramentum ut distinguitur cōtra usum sacramenti, eo ipso quod distinguitur contra usum calicis. Quæcumq; igitur spectant ad usum calicis, comprehenduntur hic sub bibere: & quæ spectant ad ipsum sacramentum, comprehenduntur sub facere hoc, secundū suauem contextus sensum. Perspicuum autem est, quod dare alijs calicem, spectat ad usum sacramenti, & non ad sacramentum ipsum. Non igitur comprehenditur in hac litera sub hoc facite, dare alijs calicem. Aduertat deinde quod Lutherani non constarent sibi ipsis dicendo sic, quia ex hoc argumento sequitur manifestè quod sacerdos celebrans tenetur dare calicem omnibus presentibus, si hoc facite, comprehendit etiam dare sacramentum ut Christus dedit nam Christus dedit omnibus presentibus. Constat autem Lutheranos hoc non seruare. Non igitur obligatur Christianus populus ad bibendum sacramentū eucharistiæ ex hoc Christi præcepto, secundum platum suauissimumq; literæ sensum. Et quia nullibi nisi in allatis locis habetur in sacra scriptura mandatum

aliquod de communione eucharistiae, manifestum est
 quod non tenetur Christianus populus ex praecepto
 in diuino iure scripto ad communionem sub utraq;
 specie. Voluntarie igitur, & non auctoritate
 scripturae, praedicatur illicitam esse communi-
 onem sub specie panis tantum. Et hoc
 sufficit aduersus Lutheranos, solius sa-
 crae scripturae auctoritatem susci-
 pientes. Hac de commu-
 nione populi
 sub altera tantum specie.

147.

DE INTE- GRITATE CONFES- sionis quo ad peccata omnia.

CONFITERI PECCATA
mortalia omnia quæ quis admisit,
Lutherani non solum negant esse
necessarium, sed affirmant repua-
gnare sacrae scripturae, & esse im-
possibile: quia scriptum est, Delicta quis intelligit? Psal. 18.
Nos autem dicimus haberi ex Euangelio confessionem
peccatorum mortalium omnium, & non obstare Pro-
phetae sententiam allatam. Quod enim peccata om-
nia confitenda sint in sacramentali confessione, ex
ipsa forma ministrandi sacramentum poenitentiae tra-
dita à Christo quando instituit hoc sacramentum,
manifestatur. Ait enim Christus apostolis: Quorum Ioan. 20.
remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum reti-
neritis, retenta sunt. In quibus uerbis datur à Chri-
sto ministro sacramenti facultas duarum actionum:
videlicet remittendi uel retinendi peccata quorumcumque.
Et ex hoc ipso quod ministro committitur facultas
discernendi, an remittenda, an retinenda sint peccata
cuiusque;

cuiusq; pœnitentis, manifeste sequitur quod oportet
 ministrum (nisi cæcus ministrare uelit) nosse si in pœ-
 nitete est aliquod peccatũ retiuẽdũ, quod est nosse in
 pœnitete est aliquid impediens remissionẽ. Nam omne
 peccatum retinendum impedit remissionem cuiuscũq;
 peccati hominis confitentis : quia non potest simul u-
 num peccatum remitti & aliud retineri. Nam morta-
 lia peccata quæcunq; unius hominis connexa esse tam
 quo ad remissionem, quam quo ad retentionem, &
 relatiue ad Deum, & relatiue ad Christi ministrum.
 perspicuum est. Et relatiue quidem ad Deum, patet
 ex eo quod ille cui remittitur à Deo peccatum, ami-
 cus Dei constituitur : iuxta illud, Beatus uir cui non
 imputauit Dominus peccatum. Ille autem cuius reti-
 net Deus peccatum, & manet in peccato unico, inimi-
 cus Dei est : utpote omnium reus : iuxta illud, Qui in
 uno offendit, reus omnium factus est. Ex hoc autem
 quod tam remissio quam retentio diuina est peccato-
 rum mortalium omnium quæ quis habet, manifeste se-
 quitur quod etiam tam remissio quam retentio quæ fit
 à Christi ministro, debet esse non aliquorum pecca-
 torum mortalium confitentis, sed omnium : quia tam
 remissio quam retentio ministri debet esse talis, ut re-
 missioni assistat diuina remissio, & retentioni assistat
 diuina retentio : alioquin non uerificarentur Christi
 uerba, Quorum remisseritis peccata, remittentur eis,
 & quorum retinueritis, retenta sunt. Non uendicaret
 autem sibi remissio ministri, assistentiam remissionis

Psal. 32.

Iac. 2.

diuina, si discordaret à remissione diuina. Discordaret autem, si Deo remittente omnia, uel retinente omnia, minister quoq; non remitteret omnia, uel non retineret omnia. Ad hoc autem ut minister uel remittat omnia, uel retineat omnia, oportet ministro innotescere omnia, nisi cæcus ac temerarius remissor uel reator sit. Et quoniam ministro Christi peccata peccantis per ipsius confessionem propriam innotescunt consequens est, ut oporteat confitentem confiteri omnia sua mortalia peccata. Vide, examina & libra prudens lector qua diximus: Et perpendes ex ipsa institutionis forma in Euangelio scripta, haberi confessionem omnium peccatorum.

SUPEREST diluere obiecta à Lutheranis, distinguendo de confessione, uel absolute, uel ut est actus humanus. Est autem confiteri omnia absolute, nullum peccatum inconfessum relinquere, confiteri uero omnia ut confessio est actus humanus, est confiteri omnia quorum confessio subest humana facultati. Vnde ex hoc quod delicta nullus ad plenum intelligit, esto quod impossibile sit hominem confiteri absolute omnia peccata sua (quoniam ignota relinquit inconfessa) non tamen hinc sequitur, quin confessione humana possit quis confiteri omnia peccata sua, quoniam sub integritate confessionis humane non comprehenduntur omnia peccata absolute, sed duntaxat nota & quorum quis memoriam habet: nam obli-

Et incognita confiteri non subest facultati humanae.
 Et quia perspicuum est sub lege tam diuina quam hu-
 mana actionem nullam exigi ab homine quae non sit
 in hominis potestate, ideo quum ex Euangelio habe-
 tur confessionem omnium peccatorum requiri ad sa-
 cramentum poenitentiae, non est sermo de confessione
 omnium peccatorum, absolute, sed de confes-
 sione omnium peccatorum ut subest facultati huma-
 nae, quod est dicere, ut poenitens confite-
 tur omnia peccata sua non igno-
 ta, nec oblita. Haec de con-
 fessione omnium pec-
 catorum.

51.

DE SATIS- FACTIONE.

SATISFACTIONE M pro peccatis, quæ tertia pars pœnitentiæ ponitur, Lutherani negant, tñ quia non habetur ex sacra scriptura. tum quia opera nostra non sũt meritoria nec satisfactoria. Nos autem dicimus ex sacra scriptura haberi necessariam quãdoq; esse post ueniam peccati satisfactionem pro peccatis, eamq; fieri posse operibus nostris. Et quidem post consequentiam ueniam peccati, satisfactionem quandoq; superesse penæ pro peccato, testatur duplex modus quo Deus remittit peccatum. Legimus enim Deum quandoq; remittere peccatũ quo ad culpam & quo ad pœnam : ut patet tum in latrone, cui dixit, Hodie mecum eris in paradiso, Tum in remissionem peccatorum, quæ fit baptismo, gratia siquidem baptismalis sola sufficit ad salutem æternam, si antequam baptizatus moriatur, nouum peccati obicem non ponat ultimo baptismi effectui, qui est uita æterna. Et in huiusmodi remissionibus perspicuum est non esse opus satisfactione. Legimus quoq; Deum quãdoq; remittere peccatum, & non remittere totam pœnam pec-

Luc. 23.

cati, ut patet 2. Reg. 12. ubi clare legimus quod arguenti Nathan Propheta Dauidem de adulterio simul & de homicidio, & dicente Dauid, Peccavi domino, respondit Nathan. Etiam dominus transire fecit peccatum tuum, & non morieris, ueruntamen filius qui natus est tibi. morietur. Ex his enim patet Deum remisisse peccatum, & quo ad culpam, & quo ad aliquam poenam, non remisisse autem quo ad punitionem Dauidis in morte filij, nec (ut subiuncta in ca. 16. testantur.) quo ad punitionem eiusdem in publica uiolatione uxorum. a proprio filio, nec quo ad punitionem eiusdem in perpeffione mali ex domo propria, nam propter hoc peccatum passus est ab Absalon filio suo. Omnes siquidem poenas has ex parte Dei Nathan Propheta comminatus est propter illud peccatum Deuidis. Ex hoc igitur quo Deus remittit quandoq; peccatum, & tamen post peccati ueniam restat qui peccauit adhuc puniendus, manifeste dicimus Deum quandoq; remittere peccatum, & non remittere totam poenam pro peccato debitam. Hinc ergo nascitur necessitas exoluendi illud poenae reliquum quod Deus non remisit remittendo peccatum.

Quia autem huiusmodi reliquiae poenae exolui possunt dupliciter, uel satisfaciendo, uel satisfaciendo, & Dauid exoluit satisfaciendo (nam non ipse intulit sibi ipsi quas debebat poenas, sed Deus intulit eas illi) superest ostendere ex scriptura quod huiusmodi reliquiae

reliquias poenae possumus satisfaciendo exoluere. Lege in Euangelio Mathei, & inuenies Ioannem Baptistam predicantem duo. Alterum poenitentiam agite. Alterum, facite fructum dignum poenitentia. Quorum primum spectare ad ipsum peccatum, Graecae dictio aperius manifestat, dum simplicem poenitendi actum significat. Secundum autem, uerba ipsa testantur ad nostra opera poenitentiam consequentia pertinere, fructus enim poenitentiae sonat opus proueniens à poenitentia, ut à radice seu arbore. & ex eo quod non dicit, facite fructum dignum innocentia, seu fructum dignum iustitia, seu fructum dignum bonitate, sed fructum dignum poenitentia, manifestum fit quod de fructu digno poenitentia formaliter (hoc est quatenus poenitentia) loquitur, ut uidelicet faciant fructum dignum radice internae poenitentiae. Perspicuum autem est ex eo quod poenitentia est praeteritorum peccatorum, quod fructus dignus poenitentia est opus restaurans ea quorum est poenitentia. hoc est reparans ea quae omisisse uel commississe nos poenitet. Hoc autem uocamus satisfacere pro peccatis, pro quanto in hoc comprehenditur deletio omnium malorum, quae in poenitente remanserunt ex peccato, quorum unum est reatus reliquae pro peccato poenae. Si enim poenitentia non fructificaret reparationem omnium perditorum per peccatum, nequaquam ad fructus dignos se ipsa extenderet: quoniam suapte natura ex-

Cap. 3.

tura exigit ut ad perfectum ducatur quod ipsa inchoauit: & clarum est ad perfectum non duci, donec superest aliquid ex peccato soluendum. Ex autoritate itaq; sacre scripturæ habetur, quod quandoq; post ueniam peccati opus est satisfactione. quæ fit per opera qui sunt fructus digni pœnitentia.

Quod uerò obijcitur de nostris operibus, quod nec meritoria, nec satisfactoria sunt, indignum censeo discussione noua. Nam sacra scriptura plena est sententijs sonantibus, tum quod opera nostra non sunt meritoria, tum quod opera nostra sunt meritoria. Et perspicuum est has duas sententias non sibi inuicem aduersari: sed esse sensum, quod opera nostra quatenus sunt ex nobis, non sunt meritoria, & consequenter nec satisfactoria: quodq; opera nostra quatenus ex diuina sunt gratia, & præueniente, & subsequente & perficiente sunt meritoria & consequenter satisfactoria. Et ambo tam clarè habentur in innumeris scripturæ locis, ut apud exercitatos in sacris literis luce meridiana clariora sint: & propterea pertransseo.

Hæc de satisfactione.

DE INVO CATIONE SANCTO rum.

LVTHERANI INVOCATIONEM sanctorum aiunt ex scriptis
 ra non haberi. Et quanuis non pte
 tem eos loqui de inuocatione san-
 ctorum angelorum, sed sanctorum
 hominum, tutiorem tamen eligendo declara-
 bimus summarie primum de sanctis angelis, deinde
 de sanctis hominibus, quæ habetur in scriptura de in-
 uocatione eorum. Et quidem quod angeli interce-
 dant pro nobis, clare patet. ubi angelus dicit Deo, Do-
 mine exercituum, usquequo non misereberis Hieru- Zach. 1.
 salem, & urbium Iuda quibus iratus es iam septua-
 ginta annos? Mathei quoq; xviii. Dominus dicit an-
 gelos causam agere pusillorum, qui contemnuntur.
 Videte ne contemnatis unum ex pusillis istis, dico enim
 vobis quod angeli eorum in coelis semper vident faci-
 em patris mei, proculdubio ad patrocinium prestan-
 dum pusillis contemptis. Quod autem inuocandi à
 nobis sint sancti angeli, habetur in primis ex Genes.
 xxxii, ubi Iahacob inuocauit angelum ad benedicen-
 dum sibi.

dum sibi. Non dimittam, inquit, te, nisi benedixeris mihi. Deinde ubi Daniel de seipso dicit, Accessi ad unum de assistentibus, & ueritatem querebam ab eo. Nec est dubium quod de sanctis angelis assistentibus loquitur. Ad Hebr. quoque ca. 1, de sanctis angelis dicitur, quod omnes sunt administratorij spiritus qui in ministerium mittuntur, propter eos qui hereditatem capiunt salutis. Ex hoc enim quod Deus disposuit gubernare nos per medios angelos, non propter se Deum, sed propter nos heredes uitae aeternae, ordinasse intelligitur ut nos inuocemus sanctos angelos tanquam medios inter nos & Deum, nisi usque adeo desipere liceat, ut dante principe seu curia aduocatum peregrino uel pupillo, negetur simul disponi ut peregrinus aut pupillus inuocare possit patrocinium aduocati dati.

Quocirca inuocationem sanctorum angelorum, utpote manifestam secundum sacras scripturas relinquendo, ad inuocationem sanctorum hominum transueamus. Duobus modis inuocare consueuimus sanctos. Vel directe eos rogando, puta, sancte Petre ora pro nobis. Vel rogando Deum per sanctorum merita, ut in canone missae ecclesiae consueuit rogare, dicendo, quorum meritis precibusque concedas &c. Vtroque autem modo ex sacra scriptura haberi inuocationem sanctorum dicimus. Et quidem quod animae sanctorum intercedant pro nobis, habetur ex Apoc. Vidi sub altari animas interfectorum propter uerbum Dei, & clamabant

habant uoce magna, dicentes, Vsq̄quo domine sanctus & uerus non iudicas & uindicas sanguinem nostrum de ijs qui habitant in terra? Ex hoc enim quod anime sanctorum orant Deum contra malos habitantes in terra, manifeste discimus quod multo magis orant pro salute electorum, quanto propensior est uoluntas sanctorum ad bonum nostrum quam ad malum nostrum. Rursus, Reuelauit nobis Dominus quod diues in inferno intercessit pro fratribus suis in hac uita manentibus. Ex hoc enim reuelatum esse insinuauit quod multo magis sancte anime intercedunt pro salute suorum. Nam si diues, cui dum esset in hac uita nulla fuit cura salutis fratrum, in tormentis positus etiam importune supplicat pro salute fratrum, multo magis sancti uiri quorum in hac uita studium fuit circa salutem fratrum, exuti carnem, iamq; beati continuant charitatis affectum & intercedunt pro salute fratrum.

Luc. 16.

Quod autem à nobis inuocandi sint, ex scriptis Math. habetur. Scribitur enim ibi quod multa corpora sanctorum qui dormierant, surrexerunt, & uenerunt in sanctam ciuitatem, & apparuerunt multis. Hinc enim habetur quod Deus post Christi resurrectionem gubernat instruendo nos non solum per sanctos angelos, sed etiam per sanctos homines. Non enim uane apparuerunt multis, sed ad instruendum eos de uero Messia deq; illius resurrectione. Ex hoc enim quod

Cap. 27.

G usq; ad tē

usq; ad tempus illud gubernauit nos per angelos sanctos & non per homines sanctos, & tunc incepit gubernare nos per sanctos homines, insinuauit noua se adhibuisse media gubernationi electorum. Et nisi ordini gubernationis diuinæ erga nos, adiunctos ex merito passionis & resurrectionis Christi sanctos homines manifestare uoluisset Deus, misisset angelos in Hierusalem ad apparendum multis & instruendum illos sed ex eo quod non solum per medios angelos in sepulchro apparentes mulieribus, sed etiam per sanctos homines apparentes multis in Hierusalem manifestauit resurrectionem Christi, insinuauit quod ad ea que sunt nostræ æternæ salutis ministerio angelorum, adiunxit ministerium hominum beatorum. Et hinc ulterius sequitur quod ex ipso ordine diuinæ gubernationis quo gubernat nos etiam per sanctos homines, manifestatur recurrendum esse nobis ad sanctos homines alioquin rediret illud idem absurdum quod deductum est si non possemus inuocare sanctos angelos. datos enim esse sanctos homines ad nostram utilitatem medios inter Deum & nos, testatur dicta apparitio. Ad datos autem diuinitus medios posse nos recurrere, perspicuum ex dictis est. Pauloq; minus absurdum sequitur, si Deus disposuit gubernare nos per medias intercessionem sanctorum hominum (ut priores scripturæ testantur) & nobis non liceret ad intercessores nostros recurrere.

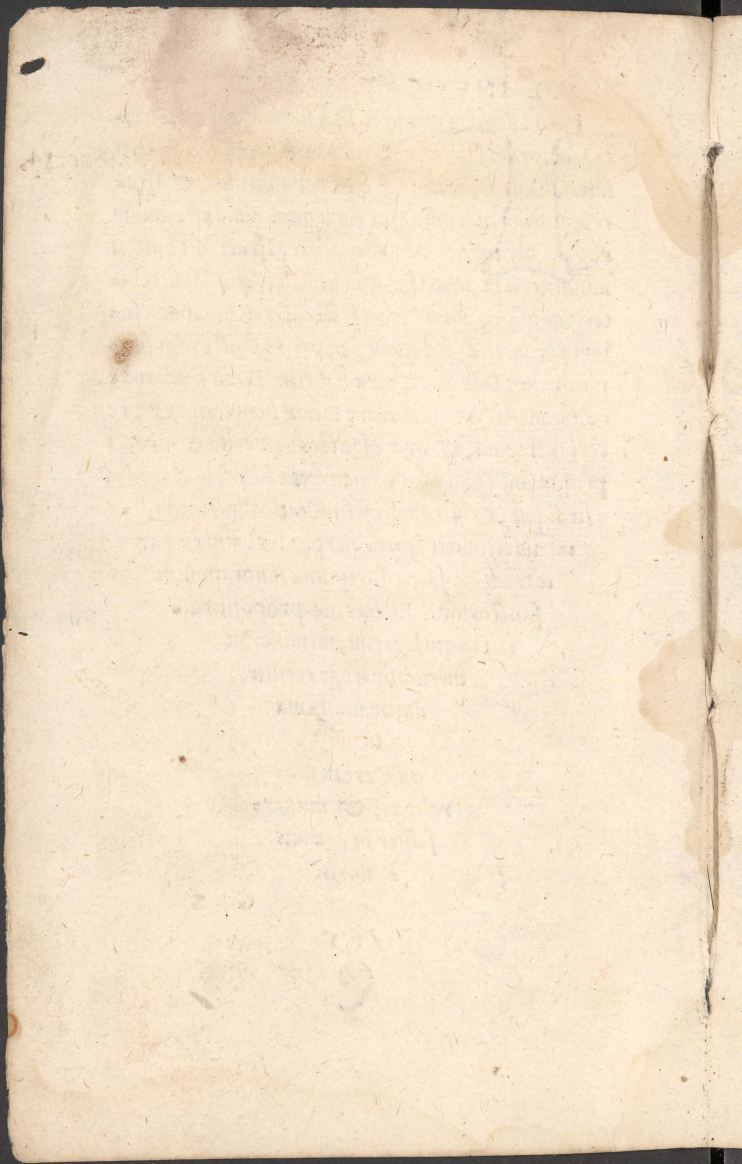
Quod de

DE INVOCAT. SANCT. 57.

Quod demum orandus sit à nobis Deus per merita sanctorum, habetur. Dum Moses supplicando Deo inter alia dicit, Recordare Abraham Ishac, & Israel seruorum tuorum. Hoc enim nihil aliud est, quam rogare per merita Abrahæ, Ishac, Israel. Et huic si adiunxeris prius declarata (uidelicet quod sancti intercedunt pro nobis (manifeste inferes, quod non solum per merita, sed etiam per preces sanctorum supplicare nos Deo é scriptura habetur. Et his si adiunxeris quod in idem redit orare Deum per merita & preces sanctorum, & orare sanctos ut merita & preces proponant apud Deum (nam res eadem, licet modus sit dispar, & utrobique est inuocatio sanctorum, licet diuersimode) facile perpendes omni ex parte tradi ex sacra scriptura inuocationem sanctorum. Et hæc de propositis dicta qui legerint, meminerint in eruditorum esse certitudinem mathematicam, querere in moralibus, & uniuersaliter in agendis à nobis.

Exo. 34.

THOMAE

DE VIO CAIETANI

Cardinalis Sancti Xysti.

ad XVII, quæsitæ:

Responsiones.

AD REVEREND. DOMINVM

Nicolaum, archiepiscopum

Capuanum,

RESPONSIO PRIMA.

PVLASTI ME SÆPE, re-
uerende domine ac frater amanti-
sime, circa confessionem peccato-
rum in sacramento pœnitentiæ, tū
quod molesta pœnitentibus exacta
usq; ad singulas species, & multo amplius usq; ad nu-
merum peccatorum confessio uideretur, tum quod
post exactam confessionem si quid oblitum fuerit, o-
porteat confiteri, graue iugum uideretur.

Quocirca diligentius pœnitentiale forum consi-
derandum duxi, & perspicatius scrutatus, inueni ue-
ritatem huius rei in medio consistere, & ueram qui-
dem esse communem sententiam, quod oportet speci-
es numerumq; peccatorum confiteri, & oblita supplē

re, & uerumquòq; esse, quod non oportet tam exactam confessionem, specierum, ac numeri facere. Nã de peccatorum speciebus ac numero potest esse sermo dupliciter, uel absolute, uel relative, ad salutare iudicium sacramenti pœnitentiæ. Et si absolute (hoc est secundum ipsas morales species peccatorum in seipsis) considerentur, non est opus omnes illas confiteri, tũ quia rarissimus inueniretur confessor sufficienter doctus ad audiendum confessiones, quoniam notitia omnium specierum peccatorum rara ualde est, tum quia species maledicentiarum, in quas etiam muliercula sæpe incidunt, testantur non oportere species omnes confiteri, nam maledicentiæ distinguuntur specie, quemadmodum & malæ operationes, ita quod quæadmodum homicidium distinguitur specie à furto, quia homicida uitam, fur res tollit, ita maledicentia mortis distinguitur specie à maledicentia rerum, & hæc à maledicentia febris, & hæc à maledicentia uinculorum, & sic de alijs. Ita ut species maledicentiarũ etiam confessoribus ignotæ sint: & tamen mundus Christianus sic transit, contestans factò, quod non oportet sollicitũ pœnitentem aut confessorem esse de exacta noticia specierũ absolute. At si de speciebus & numero peccatorum relative ad salutare iudicium confessoris est sermo, uerificatur quod oportet species & numerum peccatorum confiteri: sed hoc non est confiteri omnes species & omnem numerum absolute, sed

lute, sed quantum exigat salutare iudicium confessoris. Verbi gratia: Si quisquam rapuit res, ligauit personas, uulnerauit homines, occidit innumeros cum socijs, & hæc tam in laicos quam in clericos sacerdotes &c. commisit, quamuis absolute omnium specierum, & in singulis sui numeri noticia exigatur ad certum iudicium absolute, ad noticiam tamen salutaris iudicij commisi confessori sufficit mixta noticia specierum, & confusa noticia numeri: puta, quod uno anno hæc & similia continue exercuit. Dico & similia: quoniam talis confessio offert iudicio confessoris similes species, quæ relatæ ad illius iudicium habentur pro eisdem. Et similiter meretrix quæ omnes passim admisit, prouocauit &c. solutos, conuictos, presbyteros, religiosos &c. non est moleste discucienda, sed sufficit nosse species mixte & numerum confuse, dicendo quod tot annis dedi operam tali negotio &c. Quod autem exemplis istis dico, ideo dico ut proportionaliter intelligatur de alijs qui non sunt inuoluti continuo aliquo crimine: scilicet quod quo ad numerum sufficit salutare iudici nosse frequentiam peccati. Hæc enim magis exigitur quam certus numerus: nam & si numerus non est circumstantia peccati absolute, sed aliud peccatum, est tamen circumstantia peccati, ut est materia salutaris iudicij, cui utilius est nosse frequentiam, quam certum numerum: ut experientia testatur. & hoc appellauit nosse numerum

se numerum in confuso. Quod ad species uero sufficit, quæ manifestæ sunt communiter species (hoc est peccatorum diuersitates) confiteri mixtim prout nouit pœnitens. & confessori prudenti sat est nosse eas mixtim quantum salutare pœnitenti iudicium exigit. Omnium autem horum ratio est una: quia scilicet mensura noticiæ peccatoris, peccatorum & circumstantiarum est, & esse debet duntaxat salutare iudicium sacerdoti commissum. Ex hoc enim quod salutare iudicium commissum homini sacerdoti non exigit exactam noticiam secundum se, sed quantum sufficit arbitrio sibi commisso, deducuntur hæc omnia. Taceo radices doctrinæ huius: uidelicet quod medicus nouit carnem, neruos, & sanguinem, usq; ad talem terminum & non plus: similiter physicus nouit substantiam, & quantitatem, usq; ad talem terminum & non plus, & simile uidemus in artibus. Hinc enim consentaneum rationi est, ut iudex salutaris noscat peccatorem, & peccata, usque ad talem terminum, hoc est, quatenus sunt materia salutaris iudicij commissi homini sacerdoti.

Ex his autem facile est & ultimum nodum de obliuio solutere. Nam rarissimum est, contententem diuersitates specificas peccatorum communes & frequentiam peccatorum (intendendo sub illis speciebus, & sub illa frequentia omnia sua peccata confiteri) quod aliquid fuerit obliuione omissum: nam etsi non fuit actu

AD XVII. QVÆSITA. 64.

fuit actualiter aliquid cogitatum, fuit tamen ex intentione comprehensum sub confessionis, eiusdem uel similiarum specierum: & propterea non est inter oblita supputandum. At si omnino disparatum peccatum post confessionem ad memoriam redierit, quod si fuisset recordatus non sub dictis comprehendisset, oblitum uere est & confitendum tempore congruo.

AD SEX QVÆSITA A FRATRIBUS
Prædicatoribus in nouo continente.

RESPONSIO II.

Dilecti fratres salutem. Primum dubium à uobis propositum est circa baptismum infidelium adultorum, an sit licitum baptizare eos qui non sunt instructi in fide, nisi sub quadam confusione, et petunt baptizari, & an sufficiat, quod instruantur paulatim post baptismum, ut mos est in his partibus quod diebus dominicis & festiuis ueniunt ad ecclesiam, & ibi docentur.

De baptismo infidelium adultorum.

Ad hoc dicitur quod proculdubio perfectus ordo baptismi est, ut baptizandi instruantur in fide priusquam baptizentur, & post baptismum instruantur in obseruatione mandatorum Christi. Nam saluator hunc ordinem instituit, dicens discipulis, Docete omnes gentes, baptizantes eos, docentes eos seruare quæcunq; mandauimus uobis. Ex eo naq; quod dicit bis

H docete se

docete (semel ante baptismum, & iterum post baptismum) patet quod primum docere refertur ad credenda, secundum autem ad agenda. Huiusmodi ordinem seruasse ecclesiam tempore Christianæ pacis perspicuum est, ex eo quod leguntur cathechumini multo tempore ante baptismum, quamuis tempore persecutionis legantur multi baptizati absq; cathechismo, propter feruorem fidei apparentem in illis.

Quocirca si ex rationabili causa baptismus detur minus instructis in fide petentibus illum, datur licite: nã & ecclesia non instructis in fide (infantibus scilicet Christianorum) consuevit dare baptismum: tum propter periculum mortis. innumerabiles enim ante annos discretionis moriuntur: tum propter bonum ipsorum infantum: ut à cunabulis assuescant ad ea quæ sunt salutis propriæ, tollendo fere ab eis libertatem peccandi peccato infidelitatis. Si autem sine rationabili causa fit, non est licitum digredi ab ordine instituto à Christo.

RESPONSIO III.

De baptismo paruulorum infidelium.

Secundum dubium est circa pueros infidelium: nam licet parentes eorum offerant ipsos ad baptismum, faciunt tamen hoc communiter, quia uidentur principales baptizari, ita quod aliàs nõ facerent: & propterea quasi uiolenter quodammodo ipsos offerunt: & cum remaneant apud parentes, dubitamus an sit in

an sit in detrimentum & periculum fidei.

Ad hoc dicitur, quod si parentes permittunt pueros sic baptizatos frequentare ecclesias, more Christianorum, ut instruantur in fide, non est timendum sed licite & laudabiliter datur baptisimus huiusmodi pueris, quicquid sit de motiuo parentum: occasiones enim paterni animi etiam male profunt ijs qui offeruntur Christo.

RESPONSIO IIII.

Tertium dubium est circa sacramentum matrimoni- De cōuer-
monij. consistens in hoc quod ibidem commu- so biga-
niter uiri habent multas uxores, & cum conuertun- mo ad fidē
tur ad fidem nesciunt declarare ad quam illarum ha-
buerunt consensum determinatum: dicentes quandoq;
non habuisse expressum consensum nisi ad secundam
uel tertiam. quandoq; uerò quod habuerunt consen-
sum ad omnes, & propterea queritur an sit licitum
huiusmodi matrimonia dissoluerē.

Ad hoc dicitur quod iuxta Decretatalem gaudeamus, in tit. de diuor. clarum est, quod conuersus ad fidem debet retinere primā uxore dūtaxat. Scrupulus autē iste de cōsensu expresso ul' nō expresso pro nihilo habendus est, quando certū est quod cōiugali affectu uir & mulier sese coniunxerunt, sufficienter siquidē exprimitur mutuus consensus in coniugium per carnalem copulam cum affectu coniugali, hoc est, quod

67. CAIET. RESPONS.

uir cognoscit illam, non ut fornicator, sed ut maritus, & mulier tradit corpus suum illi, non ut meretrix, sed ut coniux. Et propterea absq; omni hesitatione debet remanere cum prima.

RESPONSIO V.

De admit- **Q**uartum dubium est, an sit licitum admitte-
tendis ad **Q**ue eos ad sacramenta confessionis & eucha-
cōfessionē ristie, qui adhuc non sunt plene instructi in fide.

& eucha- **A**d hoc dicitur, quod ad sacramentalem confes-
ristiam, onem non solum admitendi, sed prouocandi sunt illi,
qui quamuis minus sint instructi circa credenda, suf-
ficienter tamen sunt instructi circa confessionem, ut
scilicet discernant confessionem sacramentalem, à con-
fessionibus coram iudicibus humanis, & capaces si-
ant quod confessio sit homini in persona Dei, & pro-
pterea oportet omnia peccata confiteri tanquam co-
ram Deo, ut absolutionis fructum consequantur à
Deo. Et similiter si discernunt inter eucharistiam &
communem panem (uidelicet quod communis panis
est cibus corporis, eucharistia autem est cibus anime
quia ille est uerè panis, ista aut corpus Christi) admi-
tendi & inuitandi sunt ad eucharistie communionē.
Qui aut in ijs quæ sunt Christiane religionis tam pa-
rum sunt instructi ut non discernant inter confesio-
nem & confessionem, inter panem & panem
non sunt ad sacramenta hæc admitendi.

RESPON

RESPONSIO VI.

Quintum dubium est, an sit licitum committere pueris qui in domibus religiosorum instruuntur, ut prædicent fidem nostram alijs, & maxime articulos fidei, quia in lingua eorum non sunt uocabula ad declarandum aliqua quæ in articulis fidei continentur, & quia quodammodo prædicatio & fides nostra uenit in contemptum, cum uidet principales & alij pueros prædicare cum autoritate.

De pueris
prædicã
tibus.

Ad hoc dicitur, quod cum officium prædicandi publicè &c. sit in ecclesia Christi inter præcipua Christi ministeria (ut Paulus apostolus pluries scribit) non licite committitur pueris. sequuntur quoq; absurda quæ affertis de honestantia commissionem. Secus autem esset, si prædicator actu prædicans, uteretur puero interprete, quoniam tunc non puer sed ille prædicaret.

RESPONSIO VII.

Sextum dubium est, an possimus recipere elemosynas etiam quod una missa satisfaciat pluribus, absq; scrupulo conscientie.

De una
missa di-
ta pro

Ad hoc dicitur (prout diffuse in nostris Quodlibetis monstrauiimus) quod securissima conscientia una missa satisfacit pro infinitis elemosynis datis à diuersis promissa. Bene ualete, & Deum pro me orate.

AD QVATVOR QVÆSITA

à migistro Martino Iustiniano Genuen.

RESPONSIO VIII.

De cõpo-
sitiõe sup
bonis in-
certis.

A Mantissime frater, quæstionibus tuis, quibus ipsemet satisfacere facile posses, responsum negare non audens, breuiter respondendum curavi. Primum itaq; dubium est, an commissarius Pontificis ut possit componere de bonis incertis nulla quota taxata, si non egenti habenti mille de incertis componat pro decem sibi oblati dimittendo totum residuũ, componat licite, sic ut in foro conscientie ille cui remissio facta est, sit tutus.

Ad hoc dicimus, quod non est tutus in conscientia nisi compositio sit rationabilis, quoniam commissio apostolica intelligitur exequenda secundum recte rationis arbitrium, quoniam nec ipse papa potest ad libitum bona Christo seu pauperibus debita (qualia sunt incerta) donare cuicumq;. Perspicuum est autem dictam compositionem alienam esse à recta ratione.

RESPONSIO IX.

De uendi-
tiõe armo-
rũ infide-
libus.

Secundum est. an gubernatores insule Chij tributarie principi Turcarum, dantes seu uendentes stupam, picem, & id genus reliqua, imò & conserentes fabros triremium, cum oculata fide quod usus triremium, est in damnum Christianorum, peccent, & an peccando sint obligati ad restitutionem.

Ad hoc dicimus, quod quamuis actiones istæ ex proprio genere non sint illicitæ, ex circumstantia tamen notorij abusus triremium præuisi redduntur illicitæ. Quemadmodum enim fabri olim quadrigæ Solis potius martyrium subibant, quam fabricare huiusmodi quadrigam (non quod ex genere suo esset huiusmodi fabrica illicita, sed quia sciebant quod ad usum idololatriæ fiebat) ita fabri & cooperatores triremium in damnum Christianorum. potius mori deberent, quam hoc efficere. Ad id uerò quod adiungitur an teneantur ad restitutionem, non uideo unde isti teneantur restituere, quia ualde remote & per accidens concurrunt ad huiusmodi sequutura damna. Nam præter intentionem consensumq; eorum usus ille sequitur, quod est per accidens concurrere, & ualde à remotis concursus iste est, ut non mereatur inter causas illationis iniusti damni supputari.

RESPONSIO

X.

Tertium est, an tempore belli dubij quò ad iustitiam, res deprædatis uenditioni expositas possit quis bona conscientia emere, cum animo quod si ullo unquam tempore apparebit de iustitia, quaeret diligentius dominos dictarum rerum, & accepto precio à se dato res emptas restituet.

Ad hoc dicimus, quod nisi tanquam gestor negotiorum incerti domini rei uenalis quis emat, non emit licite rem

De rerum
direptarum
emptioe.

licite rem dubiam uolens sibi restitui precium. Dicet enim dominus rei: Quis te rogauit ut pro te emeris rem meam? quod non posset dicere si tanquam utilis negotiorum gestor illius emisset.

RESPONSIO XI.

De præcepto sub **Q**uartum est, nunquid quando emanat ex cōmunicatio quod si quis scit aliquid de aliqua poena exreteneatur reuelare palam & publice in curia episcopali, Petrus qui scit aliquid, sed non potest promotionis, ut bare, teneatur reuelare.

quippiam Ad hoc dicimus, quod aliud est scire per modum reueletur, accusatoris, & aliud per modum testis: accusator enim tenetur probare, testis autem non tenetur probare: & propterea cum huiusmodi excommunicatio cōmuniter fiat ad habendum iudicia uel testimonia ignota, tenentur proculdubio scientes reuelare, præsupposito quod excommunicatio feratur in casu quo secundum iura potest fieri inquisitio: nisi fiat uis in uerbo. palam, & publice, de quo iuristis remitto quaestionem. Hac sunt, frater amantissime, quae mihi occurrerunt ut satisfacerem charitati tuae. Bene uale, & ora pro me.

AD QVINQVÆ QVÆSITA

ab eodem fratre Martino Iustiniano

Genueñ. sacrae Theologiae
professore.

RESPO

RESPONSIO XII.

Fater charissime, cupiens satisfacere uotis tuis. De nuptiis quamuis æger, respondebo breuiter quæstionibus in tuis literis contentis. Prima autem quæstio est, an statutum quod puella habens parentem, nubens absq; parentis consensu, perdat bona paterna & materna, & licite possit teneri inclusa à parente, sit contra libertatem matrimonij.

Ad quam quæstionem respondetur, quod dictum statutum pro quanto concedit detineri puellam, si nupsit, militat aduersus libertatem matrimonij: quoniam concedit detineri uxorem alterius inuito marito, ex hoc quod usa est libertate iuris respectu corporis proprii ad nubendum.

RESPONSIO XIII.

Secunda quæstio est, an idem statutum priuet puellam quæ sic nupsit, legitima sibi debita.

Ad quam respondetur, quod quæstio ista pertinet ad Iuristas: & ideo illos consulendos censeo, ut tractent fabrilia fabri. Certum est enim, quod humana iura possunt priuare filium legitima.

RESPONSIO XIII.

Tertia quæstio est, an blasphemantes deum uerbis continentibus aliquam hæresim (puta deus est partialis, Deus non potest hoc facere, & huiusmodi) sint ex-

De priuatione legitima.

De blasphemia

di) sint excommunicati. Ad quam respondetur, quod blasphemantes sic (salua tamen interna fide) nō sunt excommunicati. Responderem quoq; ad rationem dubitandi citatam in uestris literis, si illam inuenissem in loco citato.

RESPONSIO XV.

De habitu Pauli ex uisis in raptu. **Q**uarta quæstio est, quem habitum acquirerebat beatus Paulus cum ex uisis in raptu, argumentabatur post raptum ad aliquas conclusiones. Et ratio dubitandi est, quia post raptum non habebat Paulus de prædictis uisis fidem, sed euidentem certitudinem, & nisi generetur in eo ex dicto discursu habitus scientificus, non apparet quis alius habitus potuerit in eo generari.

Ad quam respondetur, quod quæstio ista præsupponit duo ambigua. Alterum est, quod reuelata Paulo in raptu fuerint ab eo uisa, ipse nanq; Paulus non dicit se uidisse, sed audisse ineffabilia uerba. Quocirca Paulus, quamuis euidenter cognouerit se audire à Deo uerba ineffabilia, non tamen hinc habetur quod noticiam euidentem habuerit tunc illarum rerū quæ uerbis ineffabilibus significantur. Verbi gratia: Audiuit tunc paulus à Deo incarnationis mysterium fuisse in una hypostasi uerbi Dei, & duabus naturis, diuina scilicet & humana, non tamen propterea uidit ipsam unionem, & sic de similibus, sed certificatus est ex

tus est ex euidencia reuelantis quod reuelata erant ue-
 ra. Alterum est, quod Paulus ex auditis in raptu di-
 scurreret post raptum discursu acquisitiuo noue no-
 titiæ, sufficit enim quod usus fuerit discursu ad appli-
 candum, quemadmodum habens habitum alicuius sci-
 entie perfectum, utitur discursu illius scientiæ non ad
 acquirendam nouam in illa scientia noticiam, sed ad
 applicandum principia conclusionibus, & ad appli-
 candum noticiam experientie, uel operationis. Ex
 quibus facile, doctissime Theologiæ, uidere potes,
 quod si Paulus ex auditis in raptu post raptum usus
 est discursu acquisitiuo noue noticiæ, non oportet no-
 titiam illam nouam esse scientificum habitum, cum nõ
 oporteat habere euidenciam nouiter cognitorum, si-
 cut nec primum auditorum oportet asserere euiden-
 tiam. Si quis aut euidenciam fateretur in Paulo audi-
 torum, & discursum postea acquisitiuum noue no-
 titiæ. diceret consequenter quod euidencia auditorũ
 fuisset tanquam intellectus principiorum, & notitia
 inde deducta discursu demonstratiuo fuisset scientia.

RESPONSIO XVI.

Quinta quæstio est, an supposito quod cœli
 sit animatum, ponendæ sint secundum Ari-
 stot. aliæ substantiæ separate. Et ratio dubitandi est
 quia Aristot. noluit aliquas substantias separatas esse
 quæ non mouerent, quia secundum ipsum essent ocio
 De ponẽ-
 dis secun-
 dũ Arist.
 substãtiis
 separatis.

posito cœ se. Excipio tamen, inquis, primam, à qua dependen-
 lo anima= omnia, sicut à principio & fine. quæ est extra &
 to. supra ordinem uniuersi.

Ad quam respondetur, non defuisse qui opinarēt-
 tur supra ordinem animarum cœlestium ordinē sub-
 stantiarum penitus separatarum à corporibus, & a-
 nimas quidem cœlorum mouere cœlos ut amantes &
 desiderantes, intelligentias autem illas mouere eosdē
 ut amatas & desideratas, & ppter ea esse motus prin-
 cipia omnino immobilia, quoniam sola hæc quæ mouēt
 ut amata, mouent penitus immota, ut in 3. de Ani-
 ma, & 12. Metaph. dicitur. Et secundum hanc opi-
 nionem non ponuntur ociose, sed mouentes ut amata
 huiusmodi intelligentiæ. Consonat autem Aristotelis
 processui hæc positto, pro quanto in 12. Metaph.
 postquam declarauit motorem separatum mouere ut
 amatum & desideratum, quia hoc genus mouentiū
 duntaxat mouet penitus immotum, inquit quod hu-
 iusmodi principia immobilia ponenda sint. Alij autē
 putant Aristot. usum fuisse sermone formali, & unā
 vndemq; rem appellasse naturam cœlestis corporis,
 & animam eiusdem, & principium mouens idem ut
 proprium amatum & desideratum. In primo nanq;
 cœli probat motum circularem esse naturalem corpo-
 ri cœlesti, quia motus simplex est naturalis corpori
 simplici, perspicuum est autem ex secundo de anima,
 quod anima est natura sui corporis, animam itaq;
 cœli ap-

cœli appellauit naturam corporis cœlestis. In secūdo uero cœli declaraturus differentias animales in cœlo, appellat formam cœli animam, ne frustra querat animales partes dextri & sinistri in cœlo. In XII. aut Metaph. eandem animam non quatenus mouet ut amans, sed quatenus mouet ut amata, appellat eam principium immobile. Et quoniam amatum per accidens idem est cum amante (non enim omne amatum identificatur amanti) ideo formaliter loquendo, alius est sermo de natura cœli, alius de anima cœli, alius de substantia seperata mouente penitus immota. & cū istis stat quod una atq; eadem res est natura cœli, anima cœli, & motor cœli immobilis. Dixi aut, ut amatum propriū, ad differentiam Dei, qui mouet ut amatum commune omnibus amatis, & consequenter amantibus, amatum enim proprium oportet correspondere uniuscuiusq; orbis proprio motori. Et perspicuum est, quod proprium amatum ab anima orbis Saturni, participatio quedam est Dei, ut Auerrois præclare docuit in XII. Metaph. Hæc sunt, frater amantissime, quæ mihi occurrerunt respondenda ad quæsitam a te. Bene uale & Deum pro me ora.

AD FRATREM ANTONIUM

Hispanum. de uocatis cambijs cū lucro certo.

RESPONSIO XVII.

De cābā

Charissime frater, ambiguitati uestre ac mul-
torum, ut scribis, expectationi satisfacere uo-
cū lucro certo.

lens, questionem propositam resumendam summarie censui, Queritur enim, an licitus sit contractus inter Ioannem & Antonium talis, Ioannes in nundinis Flandriae constitutus dat mille ducatos, supputando triginta sex placcas pro ducato Antonio ibidem, recepturus idem ad menses duos in nundinis Metinae in Hispania ab Antonio ducatos totidem, supputando triginta septem, uel triginta octo placcas pro ducato. Haec est questio.

Fili charissime, si perlegisses tractatum quem olim edidi de cambijs, inuenisses solutionem huius questionis. Breuissime itaque respondeo, contractum istum esse licitum, si lucrum est moderatum. Naturalis enim equitas suadet, ut Ioannes, quantum est ex natura contractus, non damnicetur, sed lucretur. exponendo pecuniam suam commoditati Antonij, recepturus eam alibi: damnicaretur autem, si nihil plus recepturus esset alibi: nam nonnulla damni species est ex forma contractus, obligare me ad pecuniam quam hic habeo recipiendum alibi. & quoniam pecunia estimabilis est beneficentia ista Ioannis erga Antonium, ideo lucrum inde haberi potest: quocirca Ioannes potest aliquid plus accipere, tum ratione aliquid lucrandi. Dixi autem, si lucrum est moderatum quoniam singularia quae hic uel ibi sunt, non subiectae determinationi scientificae, sed prudentiae relinquuntur: & in proposito moderamen lucri praesatis circumstantijs

AD XVII. QVAESITA. 78.

stantijs locorum, temporum, ac abundantiae, uel penuriae pecuniarum, determinandum est a sapientibus mercatoribus timentibus Deum. Et quia non mutatur naturam contractus commoditates quas habet Ioannes utendi pecunia in Hispania, quemdamodum contractus naturam non uariat preparatio Ioannis ad huiusmodi uocata cambia exercenda, ideo omnis tot quae scripsisti, ad substantiam duntaxat contractus spectando respondi. Bene uale, & Deum pro me ora.

RESPONSIONVM THOMAE DE
Vio Caietani Cardinalis sancti Xysti ad
XVII. Quaesita.

τελθ κρηθ θεω δ' οξα.

Δικαιοσυνη κ' κρηθ μ' αυ εις τ' αιωνας

Iustitia Domini manet in aeternum.

Bartolomeus Plawnezis

Anno Domini

1633

Handwritten text at the top of the page, possibly a title or header, including the word "vita".

Tu qui lucida sis & uales qui nos paros
hic mortales tuos tibi commiseras
Potestatem hyl magis sua sklonit
Abim sig hyl faryde cronit
Hyl hylis ferypka rleto
Hyl hylis ferypka rleto

Ave Maria

Ave Maria gratia
Ego J Bartholomaeus
Ego W Bartholomaeus
Ob quam causam coronatus

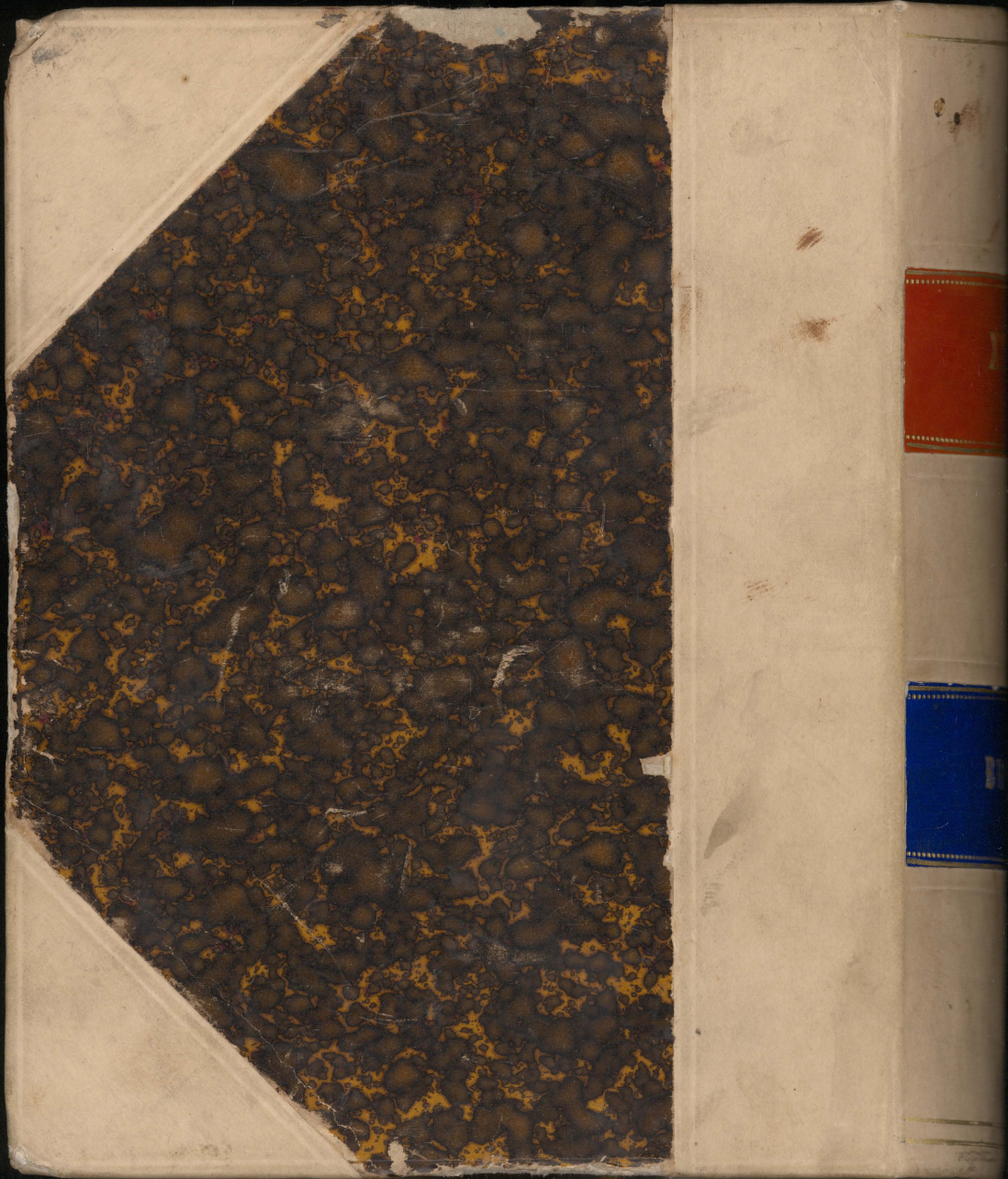
XVII, 46

do tego so god zbalzuti
Dygn a Drelzany
Ciebie nowy

XVI, 46

XVI WIEK

BROSZURY

